

Независен механизам за известување (IRM): Република Северна Македонија

Дизајн извештај 2018–2020 година

Персонал на IRM staff

Содржина

Резиме: Република Северна Македонија	3
I. Вовед	6
II. Контекстот на отворена влада во Република Северна Македонија	7
III. Лидерство и мултичинителски процес	12
IV. Заложби	17
1.1 Проактивно објавување, промоција на електронскиот пристап и зголемена свест на граѓаните за нивните права на слободен пристап до информации од јавен карактер	19
1.2 Основните податоци за регистрираните ентитети во Централниот регистар на Република Македонија треба да станат јавно достапни и бесплатни на вебсајтот на ЦРРМ	23
1.3 Мапирање на бездомните и социјално загрозените семејства и поединци	26
2.1 Напреден механизам за мониторинг на имотниот статус на избраните и именуваните функционери	29
3.1. Отворен трезор	34
3.2. Можност за објавување на основните информации за јавните набавки на вебсајтовите на институциите (договорни органи во јавните набавки)	38
3.3. Промовирање на транспарентноста во имплементацијата на здравствените програми и воспоставување на механизам за проценка на влијанието на ефектите наспроти трошоците на these програми врз крајните корисници, преку вклученост на граѓаните	41
3.4. Промовирање на транспарентноста во имплементацијата на програмите за вработување и воспоставување механизам за проценка на ефектите на трошоците за овие програми врз крајниот корисник, преку вклученост на граѓаните	44
4.1. Каталогизирање на податочните сетови во државните институции	47
4.2. Регионални иницијативи за соработка во сферата на отворените податоци	50
5.1 Воспоставување нови алатки за финансиска транспарентност подобрување и отчетност на ЕЛС и за социјална инклузија	52
5.2 Подобрување на јавниот сервис преку институционална соработка помеѓу ЕЛС и ГО	55
5.3. Инклузивен начин на носење одлуки за да поттикне локален и регионален развој	57

5.4. До отпорно Скопје преку достапност на податоците	59
6.1. Пристапот кон развој на правдата	61
6.2. Подобрување на пристапот кон правдата за маргинализираните групи граѓани	65
7.1. Остварување системски промени преку подобрување на колективното знаење за климатските промени	69
1.1. Јакнење на службите на Собранието за собранието да може да ги исполни зголемените надлежности, преку пополнување на упразнетите работни места и обука на службите	71
1.2. Зголемување на финансиската транспарентност на Собранието на РМ	73
2.1. Подobar пристап до информации	75
2.2. Целосно функционален собраниски ТВ канал	75
3.1. Унапредување на учеството на граѓаните во законодавниот и надзорниот процес на Собранието	78
V. Генерални препораки	80
VI. Методологија и извори	84
Анекс I. Преглед на остварувањата на Северна Македонија во тек на разработката на акцискиот план	86

Резиме: Република Северна Македонија

Четвртиот акциски план за Северна Македонија и натаму се осврнува на теми како што се пристапот до информации, фискалната транспарентност, отворените податоци и отвореноста на локално ниво. Тој, исто така, покрива нови теми, како што се пристапот кон правда и парламентарната транспарентност. На својот пат, Северна Македонија може да воспостави наменски мултичинителски форум за ОВП, а и натаму да ги унапредува приоритетните теми, како што се отворените податоци, пристапот кон правда и транспарентноста околу бенефицијарното сопствеништво.

Отворено владино партнерство (ОВП) е глобално партнерство што ги спојува владините реформатори и лидерите на граѓанското општество, за да се создадат акциски планови што ќе направат владите да бидат поинклузивни, пореспонзивни и поотчетни. Независниот механизам за известување (The Independent Reporting Mechanism, IRM) врши мониторинг на сите акциски планови за да обезбеди дека владата ќе се придржува кон преземените обврски. Северна Македонија се приклучи на ОВП во 2011. Оттогаш наваму, Северна Македонија спроведе три акциски планови. Овој извештај прави евалуација на дизајнот на четвртиот акциски план на Северна Македонија.

Генерален преглед на акцискиот план

Четвртиот акциски план на Северна Македонија и натаму се осврнува на главните теми од претходните акциски планови, како што е пристапот до информации, фискалната транспарентност, отворените податоци, и подобрувањето на отвореноста на локално ниво. Планот вклучува нови области на политиките, како што се пристапот кон правдата и заложбите на Собранието на Република Северна Македонија.

Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) и натаму води партиципативен процес за четвртиот акциски план. МИОА организираше неколку тематски средби, работни групи, и јавни консултации што на едно место собраа различни претставници на граѓанското општество и владата. Одделно, Собранието држеше консултации за да се разработат заложбите за отворен парламент, кои ги вклучуваа собраниските служби, претставници на граѓанското општество и претставници од меѓународни организации.

Меѓу заложбите што вреди да се одбележат во четвртиот акциски план се и создавањето на база на податоци за „отворени финансии“ (Заложба 3.1) со податоци за сите трансакции исплатени од Трезорот, како и податоци за буџетите на локалните

Табела 1. На прв поглед

Учествува од: 2011
Акциски план во ревизија: Четврти
Тип на извештај: Дизајн
Број на заложби: 23

Разработка на акцискиот план

Постои ли мултичинителски форум: Не
Ниво на јавно влијание: Вклученост
Делувала спротивно на ОВП-процесот: Не

Дизајн на акцискиот план

Заложби релевантни за ОВП-вредностите: 21 (91%)
Трансформативни заложби: 3 (13%)
Потенцијално со ѕвездичка: 3 (13%)

Имплементација на акцискиот план

Заложби со ѕвездичка: N/A
Целосни заложби: N/A
Заложби со огромно DIOG*: N/A
Заложби со извонредно DIOG*: N/A

*DIOG: Did it Open Government?

самоуправи. Дополнително, Заложбата 6.1 би можела значително да ја подобри законската рамка околу пристапот до правдата, додека Заложбата 6.2 може да помогне да се подобри пристапот кон правните услуги за маргинализираните и ранливите заедници.

Табела 2. Заложби што вреди да се одбележат

Опис на заложбата	Како понатаму	Статус на крајот на циклусот на спроведување.
2.1 Мониторинг на имотниот статус на избраните и именуваните функционери	Оваа заложба се стреми да создаде електронско поднесување на образецот за имотни состојби. За понатаму IRM препорачува податоците да се пребарливи според клучни критериуми и да се воспостави функционален механизам за верификација.	<i>Забелешка: ова ќе се оцени на крајот на циклусот на спроведување на акцискиот план.</i>
3.1 Отворен трезор	Оваа заложба ќе воведо онлајн база на податоци и веб-апликација за податоците за сите трансакции исплатени од Трезорот („Отворени финансии“), вклучувајќи буџетски податоци for локалните самоуправи. За понатаму, IRM препорачува евалуација на користењето на порталот за да ги идентификува идните подобрувања. IRM исто така препорачува специфицирање на нивото на информации за расходите и зголемување на бројот на јавни тела кои поднесуваат извештаи до порталот.	<i>Забелешка: ова ќе се оцени на крајот на циклусот на спроведување на акцискиот план.</i>
6.1 Развој на пристапот кон правдата	Оваа заложба првенствено се стреми да ја зајакне правната рамка околу пристапот кон правдата во Северна Македонија. За понатаму, IRM препорачува да се спроведе истражување за правните потреби, за да се приоритизираат главните правни потреби во земјата и да се идентификуваат правични, економични начини за поддршка	<i>Забелешка: ова ќе се оцени на крајот на циклусот на спроведување на акцискиот план.</i>
6.2 Подобрување на пристапот кон правдата за маргинализираните групи	Оваа заложба се стреми да го подобри пристапот кон правните услуги и информации за законските права за маргинализираните и ранливите заедници. За понатаму, IRM препорачува интегрирање на правните услуги и механизмите за решавање спорови во планирањето и работењето на виталните сектори како што се домувањето, вработувањето и образованието. IRM исто така препорачува идентификување на културолошки соодветни начини на испорака на правните услуги до заедниците.	<i>Забелешка: ова ќе се оцени на крајот на циклусот на спроведување на акцискиот план.</i>

Препораки

Препораките на IRM се стремат да ја поткрепат со информации разработката на наредниот акциски план и да го насочат спроведувањето на тековниот акциски план.

Табела 3. Пет КЛУЧНИ препораки на IRM

Создавање формален мултичинителски форум со јасни правила и процедури и транспарентен процес на селекција за неговите членови
Разгледување мерки за обелоденување на бенефицијарно сопствеништво кај јавните договори
Подобрување на јавните консултации кога се изготвува законодавство
Продолжување на напорите за подобрување на пристапот кон правдата преку консултации со локалните заедници
Продолжување на напорите за отворени податоци, надградувајќи се врз примерот на порталот Отворени финансии

Отвореното владино партнерство (ОВП) се стреми да обезбеди конкретна посветеност на властите за промовирање транспарентност, омокување на граѓаните, борба против корупцијата и ползувањето на новите технологии за јакнење на владеењето. Независниот механизам за известување на ОВП (Independent Reporting Механизам, IRM) ги проценува развивањето и спроведувањето на национални акциски планови за негување на дијалогот меѓу чинителите и подобрување на отчетноста.

I. Вовед

Отворено владино партнерство е глобално партнерство што ги обединува реформаторите од владата и лидерите од граѓанското општество, со цел создавање акциски планови што прават властите да се поинклузивни, пореспонзивни и поотчетни. Заложбите од акциските планови може да се надградуваат врз постојните напори, да идентификуваат нови чекори за заокружување на тековните реформи или да иницираат делување во сосема нова област. Независниот механизам за известување на ОВП (Independent Reporting Механизам, IRM) врши мониторинг на сите акциски планови за да се обезбеди дека властите ги остваруваат заложбите. Лидерите од граѓанското општество и владата ги користат евалуациите за да размислуваат околу сопствениот напредок и да определат дали постапките имаат влијание врз животите на луѓето.

Северна Македонија¹ се приклучи на ОВП во 2011. Овој извештај ги покрива подготовката и обмислувањето на Четвртиот акциски план на Северна Македонија за годините 2018-2020.

Независниот механизам за известување на ОВП ја спроведе оваа евалуација. IRM се стреми да го поткрепи со информации тековниот дијалог околу разработката и спроведувањето на идните заложби. За целосен опис на методологијата на IRM's, погледнете на <https://www.opengovpartnership.org/about/independent-reporting-mechanism>.

¹ Во јануари 2019 година, по усвојувањето на четвртиот акциски план за ОВП, Собранието на Република Македонија гласаше за официјално да се смени името на земјата во „Република Северна Македонија“. За овој Извештај на IRM, IRM го користеше новото официјално име на земјата („Република Северна Македонија“ или „Северна Македонија“) во своите оценки, но го задржа старото име кога го презентира оригиналниот текст на заложбите од акцискиот план.

II. Контекстот на отворена влада во Република Северна Македонија

И покрај политичкиот контекст полн предизвици последниве години, Северна Македонија оствари забележлив напредок во неколку области, како што се јавните консултации, отворените податоци, и транспарентноста на буџетот. Четвртиот акциски план продолжува неколку иницијативи од претходниот план, но вклучува и нови области, како што се пристапот кон правдата и транспарентноста на парламентот.

Предисторија

Претходните ОВП акциски планови на Северна Македонија покрија разновидни теми, како што се партиципативното креирање политики, отворените податоци, слободата на информации, анти-корупцијата, фискалната транспарентност, отвореноста на локално ниво, испораката на јавни услуги, како и климатските промени. Четвртиот акциски план (2018 - 2020 година) и натаму се осврнува на овие теми, а ги вклучува и пристапот кон правдата, како и заложбите за Собранието на Република Северна Македонија во рамки на иницијативата отворен парламент. Во 2019 година, Владата на Северна Македонија ја усвои Стратегијата за транспарентност за 2019-2021, која содржи специфични заложби поврзани со областите на пристап кон јавните информации, проактивна владина транспарентност и усогласување со Директивата на Европската Унија за реупотребата на информациите од јавниот сектор, меѓу другото.¹

Политиката во Северна Македонија беше поларизирана со „Аферата Прислушување“ од февруари 2015, во која лидерот на опозицијата Зоран Заев ја обвини администрацијата на тогашниот премиер Никола Груевски за незаконско пресретнување и снимање на разговорите на над 20,000 лица преку тајните служби на земјата.² По „Пржинскиот договор“ постигнат со посредство на ЕУ и САД, Груевски поднесе оставка во јануари 2016 година. Парламентарните избори се одржаа во декември 2016, а владејачката партија на Груевски, Внатрешната македонска револуционерна организација – Демократска партија за национално единство (ВМРО-ДПМНЕ), не беше во можност да состави коалициска влада. На 27 април 2017, демонстрантите кои го поддржуваа ВМРО-ДПМНЕ го нападнаа Собранието за да се спротивстават на изборот на новиот претседател на собранието, Талат Џафери.³ По нападот на Собранието, претседателот на државата даде одобрение за алтернативна влада, поплочувајќи го патот за Заев да стане премиер како предводник на коалицијата меѓу Социјалдемократскиот сојуз (СДСМ) и партиите што ги претставуваа етничките Албанци.

Во јуни 2018 година, Северна Македонија и Грција го потпишаа „Преспанскиот договор“ постигнат со медијација на ОН, за решавање на долготрајниот спор меѓу двете земји околу официјалното име на Северна Македонија.⁴ Договорот доведе до промена на уставното име на земјата од „Република Македонија“ во „Република Северна Македонија“, што стапи во сила во февруари 2019 и нашироко се смета за клучен чекор кон пристапувањето на Северна Македонија во членство на ЕУ и Северноатлантскиот сојуз (НАТО). Промената на името се применува, исто така, и на меѓународната употреба од страна на ОН и други меѓувладини организации, на поранешната југословенска Република Македонија, така што земјата отсега натаму е позната во тие организации како Република Северна Македонија. На 6 февруари 2019, земјите - членки на НАТО потпишаа протокол за пристапување на Северна Македонија во членство на НАТО, па Северна Македонија формално се приклучи на Алијансата на 27 март 2020.⁵ На самитот на ЕУ во октомври 2019, Франција стави вето на понудата на Северна Македонија за отворањето на преговорите за членството (заедно со понудата на Албанија), наведувајќи ја потребата да се реформира процесот на проширување на ЕУ, пред да може да почнат разговори со потенцијалните нови членки.⁶ На 25 март 2020, Советот на Европската Унија реши да ги отвори преговорите за членство со Северна Македонија.⁷ Северна Македонија планираше да одржи предвремени парламентарни избори на 12 април 2020, но изборите беа одложени поради глобалната пандемија со коронавирусот.⁸

Граѓански ангажман и слобода на медиумите

Законот за здруженија на граѓани и фондации ја уредува регистрацијата и делувањето на здруженијата и фондациите во Северна Македонија, вклучувајќи го организационото управување, дозволените активности и обврските за известување. Индексот на одржливост на ГО за 2018 година, за Северна Македонија забележа севкупно подобрување на одржливоста на организациите од граѓанското општество (ГОи) во 2018 година. Подобрувања беа забележани особено во областите на правното опкружување, финансиската одржливост, давањето услуги, инфраструктурата за поддршка и јавниот имиџ. Во 2018 година, Владата на Северна Македонија активно ги вклучи продуктите на ГОи во разновидни политики, стратегии и закони, вклучувајќи го и новиот Закон за спречување корупција и судир на интереси.⁹ Во февруари 2018 година, за граѓанските организации беше основан националниот ресурсен центар за граѓанското општество, со финансирање од ЕУ, и тој за ГОи нуди разновидни бесплатни услуги, вклучувајќи информации за достапното финансирање, информации за новите закони што се одразуваат на ГОи, како и обука на различни теми.¹⁰ Сепак, Индексот за одржливост на ГО за 2018 година исто така забележа некои тековни ограничувања кај финансирањето на ГОи. На пример, кај повеќето јавни институции што доделуваа грантови недостигаа јасни критериуми, правила и процедури, особено за поднесувањето извештаи и обезбедувањето транспарентност и отчетност за доделените средства.¹¹

Истражувањето Балкански барометар од 2017 утврди дека 74 проценти од испитаниците во Северна Македонија не се согласуваат дека медиумите се независни од политичко влијание, а 73 проценти од испитаниците ги оценуваат медиумите како склони на корупција. Според Светскиот индекс на слобода на печатот на Репортери без граници (RSF) за 2019, Северна Македонија имаше „мало подобрување“ на слободата на медиумите, во споредба со 2018 година.¹²

Пристап до информации и отворени податоци

Уставот на Северна Македонија¹³ и Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер, од 2006 година (Закон за СПИ) го гарантираат пристапот до информации во земјата.¹⁴ Законот за СПИ претрпе измени и дополнувања во 2010 и во 2014 година. Во рангирањето Глобално право на информации (Global Right to Information), Северна Македонија е на 22-ро место од 124 оценувани земји.¹⁵ Сепак, процесот на имплементација беше оптоварен со предизвици. На пример, последователните извештаи на Европската Комисија бележеа дека делокругот на исклучоци од слободниот пристап до информации од јавен карактер е премногу широк.¹⁶ Тие, исто така, бележеа дека Комисијата за заштита на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер (КОМСПИ), која е одговорна за разгледување на жалбите, нема капацитет да врши мониторинг на усогласеноста со барањето за проактивно обелоденување информации, како и дека ѝ недостига овластување да наметнува казни во случај на неусогласеност.¹⁷ Во 2018 година, владата иницираше бројни амандмани кон овој Закон за слободен пристап до информации, за да се осврне на прашањата согледани од Европската Комисија. Канцеларијата за демократски институции и човекови права на Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ) го пофали нацрт-законот во однос на слободата на гаранциите за информации и подробните процедури за тоа како јавноста може да пристапи на информациите. Сепак, таа исто така забележа неколку недостатоци, вклучувајќи го немањето појаснување околу исклучоците од слободниот пристап до информации, недоволно регулирање на процесот на избор на директорот и заменик – директорот на надзорното тело, како и нецелосни одредби за правен лек, меѓу другото.¹⁸

Согласно со Заложбата 3.1 од третиот акциски план на Северна Македонија (2016-2018 година), КОМСПИ разви мерки за да ги разјасни процедурите за добивање информации, за да им помогне на институциите – иматели на информации да ги исполнат своите законски обврски и за во јавноста да го промовираат концептот на слобода на информациите. Заложбата 1.1 во четвртиот акциски план се надградува над ова, повикувајќи на проактивно објавување на информациите од страна на имателите на информации на нивните веб-сајтови и преку зголемување на свеста на граѓаните за нивните права на слободен пристап до информации од јавен карактер.

Северна Македонија оствари значителен напредок во сферата на отворените податоци во последните години. Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) во моментот ја спроведува стратегијата за отворени податоци¹⁹, а 2019 година го отвори националниот портал за отворени податоци во.²⁰ Заложбата 4.1 во тековниот акциски план првенствено се стреми кон множества отворени податоци од повеќе јавни институции на порталот, и кон каталогизирање повеќе податочни сетови. Дополнително, Заложбата 4.2 планира да создаде регионален стандард на мета-податоци ширум земјите на Западниот Балкан, со користење на стандардите разработени од Северна Македонија во тек на нејзиниот трет акциски план (Заложбата 2.1), како пример.

Обелоденување на имотната состојба

Според Законот за спречување на корупција на Северна Македонија, од избраните и именуваните функционери се бара да ги декларираат својот имот и средства во рок од 30 дена од изборот, престанокот или промената на нивната имотна сопственост.²¹ Северна Македонија конзистентно добива највисока можна оценка за барањето за обелоденување на имотната состојба во рамки на критериумите за подобност на ОВП од приклучувањето кон Партнерството во 2011 година.²² Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК) е одговорна за прием, регистрирање и верификација на овие обрасци за имотни состојби, и ги објавува податоците на својот вебсајт.²³ Според Европската Комисија, во 2018 година, ДКСК прими вкупно 1,590 изјави за интереси 1,852 изјави за имотна состојба, а има вкупно 6,633 изјави од избраните и именуваните функционери објавени на вебсајтот на ДКСК.²⁴ Во март 2018 година, пет од седумте членови на ДКСК (вклучувајќи the претседателот) поднесоа оставки поради јавната реакција на наодите на Државниот завод за ревизија во однос на наводните финансиски неправилности.²⁵

Обелоденувањето на имотната состојба на функционерите беше застапено и во претходните на Северна Македонија Акциските планови за ОВП, како и во тековниот план. Согласно со Заложбата 4.9 од вториот акциски план (2014-2016), ДКСК усвои подзаконски акт за обелоденување на имотната состојба, и на својот вебсајт постави регистар.²⁶ Заложбата 4.2 од третиот акциски план (2016-2018 година) се стремеше да објави во отворен формат историски преглед на образецот за имотни состојби на функционерите во тек на нивниот мандат.²⁷ Сепак, бариерите за законските измени го заковале објавувањето на историските податоци за пријавениот имот на тековните функционери во јавниот сектор. Заложбата 2.1 во тековниот акциски план се стреми да се осврне на овие недостатоци преку развивање нов електронски систем за пополнување на образецот за имотни состојби и воспоставување систем за континуирано објавување на образецот за имотна состојба во отворен и машински-читлив формат.²⁸

Антикорупција и заштита на укажувачите

Законската рамка на Северна Македонија се состои од Законот за спречување на корупција и конфликт на интереси, Законот за лобирање, и Законот за заштита на укажувачите. Извештајот на Европската Комисија за 2019 забележа дека ДКСК „презеде важни чекори за проактивно да се бори против корупцијата, вклучувајќи и високи функционери ширум политичкиот спектар“, но исто така и дека „корупцијата е присутна во бројни области и останува прашање кое предизвикува загриженост“²⁹

Третиот акциски план на Северна Македонија (2016-2018 година) содржеше заложби да се создадат индикации за мониторинг и пристап кон единиците на локалната самоуправа (4.3) и за промовирање поголема соработка меѓу владата и актерите од граѓанското општество во борбата против корупцијата (4.4).³⁰ Заложбата 2.2 од четвртиот акциски план (2018 - 2020 година) и натаму промовира соработка во оваа област, стремејќи се да воспостави консултативен механизам за владата и граѓанското општество, за заеднички да ги оценуваат предложените закони, со користење на антикорупциска ревизија.³¹

Во тек на периодот на вториот акциски план (2014-2016 година), Северна Македонија го усвои Законот за заштита на укажувачите, во ноември 2015 година,³² а соодветните подзаконски акти во март 2016.³³ Законот ги дефинира одговорностите на институциите да примаат и испитуваат

обелоденети наводи и дава законска заштита за укажувачите. Согласно со третиот акциски план (2016-2018 година), владата ги задолжи сите министерства и други органи на управата да објават информации за контакт на овластените лица за постапување по извештаите на укажувачите. Исто така, таа ги обучи вработените на ДКСК како да постапуваат по извештаите на укажувачите. Според извештајот на на Европската Комисија за 2019 година, амандманите кон Законот за заштита на укажувачите и подзаконските акти помогнаа да се спроведе препораката на Венецијанската комисија на Советот на Европа, но бараат и натамошно сообразување со новите закони на ЕУ.³⁴ Заштитата на укажувачите не е покриена со четвртиот акциски план (2018 - 2020 година).

Буџетска транспарентност

Во Отвореното буџетско истражување за 2017 на Меѓународното буџетско партнерство (the International Budget Partnership, IBP), Северна Македонија доби 37 од можните 100 поени за буџетска транспарентност, и 0 поени за јавното учество во буџетскиот процес.³⁵ Истражувањето на IBP за 2017 утврди дека Северна Македонија не произведе граѓански буџет и средногодишна ревизија, а доцна ја објави предбуџетската изјава.³⁶ За да се осврне на овие недостатоци, согласно со Заложбата 5.1 во третиот акциски план (2016-2018 година), Министерството за финансии објави граѓански буџет, проекција на приходите и расходите, како и полугодишен извештај за извршувањето на државниот буџет³⁷ Објавувањето на граѓанскиот буџет беше значајно, зашто владата за првпат обезбеди за јавноста поедноставена и лесно достапна верзија на државниот буџет³⁸ Буџетската транспарентност е вклучена во четвртиот акциски план (2018 -2020 година) преку Заложбата 3.1, која го повикува Министерството за финансии да создаде база на податоци за државните расходи „Отворени финансии“.³⁹ Дополнително на ова, Заложбата 1.2 во акцискиот план за отворен парламент го повикува Собранието да ги објави буџетските информации на својот вебсајт и да го ажурира Законот за буџети.

¹ Влада на Република Северна Македонија, Стратегија за транспарентност 2019-2021, <https://metamorphosis.org.mk/wp-content/uploads/2020/01/Strategija-za-transparentnost-EN.pdf>

² Гардијан, Стравови за крвката демократија на Македонија, среде наводи за „државен удар“ и прислушување - , Fears for Macedonia's fragile democracy amid 'coup' and wiretap claims, <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/27/fears-macedonias-fragile-democracy-amid-coup-wiretap-claims>

³ DW, Демонстрантите го запоседнаа македонското Собрание по изборот на претседател - Албанец, <https://www.dw.com/en/protesters-raid-macedonia-parliament-chamber-over-albanian-speaker/a-38618695>

⁴ New York Times, Македонија и Грција потпишаа историски договор за промена на името, <https://www.nytimes.com/2018/06/17/world/europe/greece-macedonia-name-dispute.html>

⁵ Северноатлантска Алијанса, Северна Македонија се приклучува на НАТО како 30ти сојузник, 27 март 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_174589.htm.

⁶ Euronews, Претседателот на Северна Македонија се сретна со Макрон по француското вето за преговорите за членство во ЕУ, <https://www.euronews.com/2019/11/12/north-macedonia-president-meets-macron-after-french-veto-on-eu-accession-talks>

⁷ Европска Комисија, Комисијата го поздравува зеленото светло за отворањето на преговорите за членство со Албанија и Северна Македонија, 25 март 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_519.

⁸ Reuters, Северна Македонија ги одлага изборите закажани за 12 април 12 поради корона вирусот, 17 март 2020, <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-north-macedonia-el/north-macedonia-postpones-april-12-election-over-coronavirus-idUSKBN2I42NB>

⁹ Индекс на одржливоста на граѓанското општество за 2018 година, Северна Македонија, [http://www.balkancsd.net/novo/wp-content/uploads/2019/11/2018 година-CSO-SustainabilityIndex-N.Macedonia.pdf](http://www.balkancsd.net/novo/wp-content/uploads/2019/11/2018%20година-CSO-SustainabilityIndex-N.Macedonia.pdf)

¹⁰ Ресурсен центар за граѓанското општество, За нас, <https://rcgo.mk/about-us/?lang=en>

¹¹ Индекс на одржливоста на граѓанското општество за 2018 година, Северна Македонија, [http://www.balkancsd.net/novo/wp-content/uploads/2019/11/2018 година-CSO-SustainabilityIndex-N.Macedonia.pdf](http://www.balkancsd.net/novo/wp-content/uploads/2019/11/2018%20година-CSO-SustainabilityIndex-N.Macedonia.pdf)

¹² Репортери без граници, Република Северна Македонија, <https://rsf.org/en/republic-north-macedonia>

¹³ Член 16 од Уставот на Република Македонија, <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/mk/mk014en.pdf>

¹⁴ Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер, <http://www.slvesnik.com.mk/content/zspijk.pdf>

¹⁵ Global Right to Information Rating, By Country, <https://www.rti-rating.org/country-data/>

¹⁶ Европска Комисија, [https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/2018 година0417-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-report.pdf](https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/2018%20година0417-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-report.pdf), and <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf>

¹⁷ ОБСЕ, Мислење за нацрт – законот за слободен пристап до информации од јавен карактер in Република Северна Македонија, стр. 13, <https://www.osce.org/odihr/426002?download=true>

¹⁸ Ibid., стр. 3-4

-
- ¹⁹ Влада на Република Македонија, Стратегија за отворени податоци, 2018 -2020 година, http://mioa.gov.mk/sites/default/files/pbl_files/documents/strategies/open_data_strategy_en.pdf
- ²⁰ Meta.mk, Порталот за отворени податоци е добар чекор напред, но до целосна транспарентност претстои уште многу работа, <https://meta.mk/en/open-data-portal-is-a-good-step-forward-but-for-full-transparency-there-is-still-a-lot-of-work-to-be-done/>
- ²¹ Закон за спречување на корупцијата, http://rai-see.org/wp-content/uploads/2015/06/LAW_ON_PREVENTION_OF_CORRUPTION.pdf
- ²² За да се добие највисоката оценка (четири од четири поени) во критериумите на ОБП за обелоденување на имотот, земјите мора да имаат закон што ги обврзува функциониерите да поднесуваат имотни изјави, што исто така содржи и услов информациите да се достапни на јавноста. Повеќе информации за критериумите за подобност на ОБП, <https://www.opengovpartnership.org/npoec/joining-ogp/eligibility-criteria/>
- ²³ Регистарот (на македонски јазик), <https://register.dksk.org.mk/Public/Submissions#/SubmissionList>
- ²⁴ Европска Комисија, стр. 20, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf>
- ²⁵ Европска Комисија, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf>
- ²⁶ ОБП, Macedonia 2014-2016 End-Of-Term Report, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2017/08/Macedonia_EOTR_2014-2016_ENG.pdf
- ²⁷ ОБП, Република Македонија, Периодичен извештај 2016-2018 година, р3, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf
- ²⁸ Национален акциски план за отворено владино партнерство, 2018 -2020 година, стр. 21, https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf
- ²⁹ Европска Комисија, стр. 4, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf>
- ³⁰ IRM Macedonia End-of-Term Report, стр. 32-35, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf
- ³¹ ОБП Macedonia, Национален акциски план 2018 -2020 година, стр. 23-24, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf, and Македонија, Периодичен извештај 2016-2018 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf
- ³² Правилник за заштитен интерен извештај во институциите од јавниот сектор (“Службен весник на Република Македонија” број 46/16), Rulebook on external report (Службен весник на Република Македонија” број 46/16) и Правилник со упатства за усвојување интерни акти за заштитен интерен извештај во рамки на правно лице во приватниот сектор (“Службен весник на Република Македонија” број 46/16)
- ³³ Европска Комисија, стр. 23, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf>
- ³⁴ International Budget Partnership, Macedonia, <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/резултати-by-country/country-info/?country=mk>
- ³⁵ Open Budget Survey 2017, Macedonia, <https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/macedonia-open-budget-survey-2017-summary.pdf>
- ³⁶ Македонија, Периодичен извештај 2016-2018 година, стр. 39, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf
- ³⁷ Македонија, Периодичен извештај 2016-2018 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf
- ³⁸ ОБП Macedonia, Национален акциски план 2018 -2020 година, стр. 25-26, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

III. Лидерство и мултичинителски процес

Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) водеше партиципативен процес за да го создаде Четвртиот акциски план на Северна Македонија. Иако земјата не воспостави формален мултичинителски форум за ОВП, граѓанското општество и меѓународните партнери беа активно вклучени во изготвувањето на заложби. Иако владата беше отворена за повратни информации/коментари, акцискиот план главно ги отсликува владините програми. Се водеа и одделни консултации за да се разработат заложбите за отворен парламент.

3.1 Лидерство

Овој дел го дефинира лидерството на ОВП и институционалниот контекст за ОВП во Северна Македонија.

Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) и натаму го координира the ОВП процес во Северна Македонија. Иако МИОА го координира севкупниот процес, 23-те заложби во акцискиот план за 2018–2020 година се спроведувани од 12 министерства (вклучувајќи го МИОА), три комисии, една владина агенција, еден централен регистар и Градот Скопје, во партнерство со чинители од граѓанското општество, локалните самоуправи, и меѓународните организации.

Во моментот во МИОА има две лица што работат на ОВП хонорарно. МИОА има буџет за кокреирање на акциски план, но нема специфичен буџет за ОВП. Извршните органи распределуваат финансирање за спроведување на активностите во рамки на нивните сопствени буџети. Министерот за информатичко општество и администрација беше вклучен, како и некои државни службеници од висок ранг.

3.2 Мултичинителски процес во тек на изготвувањето на акцискиот план

Во 2017 година, ОВП ги усвои Стандардите на ОВП за учество и кокреирање, чија намера е да го поддржат учеството и кокреирањето од страна на граѓанското општество во сите фази на циклусот на ОВП. Од сите земји учеснички во ОВП се очекува да ги исполнат овие стандарди. Стандардите се стремат да ги подигнат амбициите и квалитетот на учество во тек на развивањето, спроведувањето и ревидирањето на Акциските планови за ОВП.

Управувачките акти на ОВП исто така воспоставуваат и барања за учество и кокреирање што земјата или ентитетот мора да ги исполни при разработката и имплементацијата на нивниот акциски план, за да делува согласно со ОВП процесот. Северна Македонија **не** делуваше спротивно на ОВП процесот.¹

Ве молиме, **видете Анекс I** за преглед на успешноста на Северна Македонија во спроведувањето на Стандардите за кокреирање и Стандардите за учество во тек на разработката на акцискиот план.

Табела [3.2]: Ниво на јавно влијание

IRM го адаптираше „Спектарот на учество“ на Меѓународната асоцијација за јавно учество (IAP2) за да го примени на ОВП.² Овој спектар го покажува потенцијалното ниво на јавно учество врз содржината на акцискиот план. Во духот на ОВП, повеќето земји треба да се стремат кон „колаборација.“

Ниво на јавно влијание		Во тек на разработката на акцискиот план
Омоќување	Владата пренесе овластување за донесување одлуки на припадници на јавноста.	
Колаборација	Постоеше итеративен дијалог и јавноста помогна да се постави агендата.	
Инволвирање	Владата даде повратни информации за тоа што смета за придонесите од јавноста.	✓
Консултирање	Јавноста може да даде придонеси (инпути).	
Информирање	Владата обезбеди за јавноста информации за акцискиот план.	
Нема консултации	Нема консултации	

Мултичинителски форум

Во тек на процесот на кокреирање за четвртиот акциски план, беа одржани четири тематски состаноци, во март 2018 година, меѓу чинителите од владата и граѓанското општество, за да се разработат приоритетите за акцискиот план. Исто така, на главниот настан за јавни консултации (8-9 мај 2018 година), беа создадени три работни групи за да се дискутира за предлозите што МИОА ги доби од тематските состаноци во март 2018 година. Работните групи се состоеја од 98 претставници од државните институции, од граѓанското општество што работи во сферите релевантни за отворената влада, и дипломатските претставници. Свкупно, овие состаноци и работни групи дадоа можности и простор за заинтересираните чинители да го кокреираат четвртиот акциски план, иако се одржуваа на ад-хок основа.

На 28 ноември 2017 година, Собранието на Северна Македонија основа работна група за да ги разработи заложбите за отворен парламент во четвртиот акциски план. Работната група се состоеше од 33 члена, вклучувајќи пратеници, припадници на собраниските служби, организации од граѓанското општество на Северна Македонија, како и меѓународни организации. Работната група се состана трипати во живо, а одржуваше и онлајн дискусии во тек на кокреирањето на акцискиот план за Акциски план за отворен парламент.

Треба да се набележи дека по поднесувањето на четвртиот акциски план, Северна Македонија планира да воспостави формален мултичинителски форум (Совет за ОВП) за надзор над ОВП процесот, наречен Совет за ОВП. Структурата на форумот ќе биде обмислена од Фондацијата Отворено општество – Македонија (ФООМ) и МИОА, а во консултации со ГО и владините институции вклучени во ОВП, со цел да се врши мониторинг на имплементацијата на четвртиот акциски план и кокреирањето на петтиот план. Според претставникот на ФООМ, Советот на ОВП ќе има 14 члена (седум од владата, шест од ГО и еден од академските кругови), и со него ќе копретседаваат претставници на ГО и владата.³

Учество и ангажман во тек на изготвувањето на акцискиот план

Во февруари 2018 година, МИОА испрати прашалник за проценка на потребите до ГО, со цел подобро да се разбере нивното постojно познавање на ОВП и нивното ниво на интерес за четвртиот акциски план. Прашалникот, исто така, побара препораки за консултативниот процес и прелиминарни тематски предлози за акцискиот план. Резултатите од прашалникот беа објавени во делот ОВП од вебсајтот на МИОА.⁴

Во март 2018 година, МИОА организираше четири тематски средби со учество на вкупно 104 владини и невладини чинители. Состаноците беа фокусирани околу петте теми на транспарентност и отчетност, слобода на информации, отворени податоци, делотворни јавни услуги и добро владеење на локално ниво. На крајот на состаноците, учесниците подготвија 18 предлог - заложби, кои беа поднесени до МИОА на натамошно разгледување.

На 8-9 мај 2018 година, МИОА ја одржа првата поголема конференција за јавни консултации, која на едно место собра 98 претставници на владини органи, граѓанското општество, и дипломатските мисии. Околу две третини од учесниците, 64 од 98, дојдоа од граѓанското општество.⁵ На конференцијата, чинителите беа организирани во три работни групи со цел да се анализираат, дискутираат и приоритизираат 18-те предлози поднесени до МИОА по мартовските тематски состаноци. Работните групи исто така идентификуваа дополнителни теми за акцискиот план. Дополнително, во мај 2018 година се одржаа три консултации на локално ниво, за да се дискутира за предложените заложби за акцискиот план. Овие состаноци се одржаа на 10 мај во Битола, 15 мај во Гостивар, и 29 мај во Штип. Сепак, нејасно е дали од овие состаноци на локално ниво произлегоа некои конкретни предлози на заложби.

Процесот на изготвување на заложбите врз основа на добиените предлози се одржа од 10 до 29 мај 2018 година. Се одржаа тематски состаноци за да се приоритизираат и консолидираат предлозите што беа разработени во март и на настанот за јавни консултации (8-9 мај). Нацрт акцискиот план беше првин објавен онлајн на 29 мај, а чинителите имаа можност да дадат коментари до 25 јуни.⁶ Според акцискиот план, беа поднесени три нови предлози во тек на овој период на онлајн консултации.⁷ Вторите јавни консултации се одржаа на 9 јули 2018 година, со 70 чинители од владата и од граѓанското општество. На настанот, формално беше презентиран нацрт - акцискиот план и се одржаа натамошни дискусии. Конечно, од јуни-јули 2018 година натаму, се одржуваа ад-хок состаноци со цел предлозите да се усогласат со работењето на институциите. Финалниот акциски план беше поднесен во јули 2018 година.

Според еден учесник, чинител од граѓанското општество, министерствата и владините органи беа генерално отворени да примаат и да инкорпираат предлози од граѓанското општество преку процесот на кокреирање. На пример, двете заложби поврзани со подобрувањето на пристапот кон правдата (6.1 и 6.2) беа предложени од страна на Фондацијата Отворено општество - Македонија (ФООМ), и разработени заедно со Министерството за правда, и Министерството за труд и социјална политика, со колаборативен пристап.⁸ Дополнително, Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените (ЕСЕ) поднесе пет предлози, кои беа вградени во финалниот акциски план како три заложби (1.1, 3.3, 3.4).⁹ Сепак, според еден чинител од граѓанското општество, волјата на водечките ресорни владини органи да ги земат предвид предлозите на граѓанското општество се разликува од еден орган до друг.¹⁰ Додека некои органи работеа на високо-колаборативен начин и им даваа на чинителите и повратни информации за тоа зошто нивните предлози биле или не биле прифатени, не сите водечки органи даваа ваков одговор.

Во споредба со претходниот акциски план, четвртиот план беше создаден на построкутиран, поорганизиран и партиципативен начин. Во секоја фаза на развивањето на планот беа вклучени претставници на граѓанското општество и на владата, како вистински партнери во процесот. Временската динамика и фазите беа јасно разработени пред учесниците.

Финалната одлука за тоа кои активности ќе бидат вклучени и како ќе се имплементираат во акцискиот план беа донесени од самите јавни институции. Финалните одлуки за заложбите беа донесени на настаните за консултации.¹¹ Сепак, според еден претставник на граѓанското општество, причините зошто некои активности не беа прифатени од органите на извршната власт не беа секогаш јасно презентирани.¹² Некои од усвоените активности се преземени од постојните работни планови на овие органи, што беше утврдено на настаните за консултации, врз основа на потребите на граѓанското општество и на органите.¹³

Акциски план за отворен парламент

Истовремено со националните консултации организирани од МИОА, Собранието на Северна Македонија спроведе одделен процес на кокреирање за да ги разработи заложбите за отворен парламент што беа вклучени во четвртиот акциски план. Беше создадена работна група за разработка на Акциски план за отворен парламент, која се состоеше од 11 пратеници, 19 припадници на собраниските служби, 12 претставници на ГО и меѓународни организации како Националниот демократски институт (НДИ), Фондацијата за демократија на Вестминстер, и УНДП. Работната група се состана трипати во ноември 2017, кога учесниците можеа да поднесат предлози за Акцискиот план за отворен парламент. Според претставник на НДИ, беа спроведени дополнителни онлајн консултации во тек на оваа фаза на изготвување на прелиминарниот нацрт.¹⁴

На 10 мај 2018 година, нацрт - акцискиот план на Собранието беше претставен на учесниците, врз основа на предлозите добиени во тек на консултациите. На 28 мај 2018 година, беше одржана конференција за чинителите да ги коментираат нацрт – заложбите изготвени од работната група. Во јули 2018 година, финалната верзија на акцискиот план на Собранието беше испратена до МИОА, со содржани петте заложби. Според НДИ, планот првично имаше седум заложби, но работната група реши да отстрани две за да обезбеди изводливост на планот.¹⁵

Препораки за кокреирање и учество во тек на разработката

Во споредба со претходниот акциски план, Северна Македонија генерално спроведе построкутиран и попартиципативен процес на кокреирање за четвртиот план. Исто така, за првпат, беа одржани консултации надвор од главниот град.

Со цел да се подобрат остварувањата во овие области, IRM предлага да се преземат следниве активности:

- Да се создаде мултичинителски форум (МЧФ) со цел посилно да се слуша зборот на граѓанското општество за финалниот делокруг на акцискиот план. Процесот на селекција на членовите на МЧФ треба да биде транспарентен, со користење на јасни и правични критериуми, како за владата, така и за невладините чинители. Исто така, МЧФ треба да ги следи насоките на ОВП за кокреирање и учество.¹⁶
- Органите на извршната власт би можеле да го дадат и образложението за своите одлуки. Извештајот за напредокот за третиот акциски план (2016-2018 година) се сè уште релевантни и би можеле да се земат предвид, имено:¹⁷
 - Приоритизирање на најрелевантните и најамбициозните заложби што треба да се вклучат во наредниот акциски план.
 - Кога се формулираат заложбите, јасно да се идентификуваат планираните промените на одбраните политики и практики и да се наведат проверливи активности за остварување на тие промени на политиките.
 - Да се синхронизираат активностите на ОВП со севкупниот буџетски процес во Северна Македонија за да се наменат конкретни средства за активностите во заложбите (онаму каде е потребно).

¹ Делување спротивно на процесот – Земјата не го исполни (1) „инволвира“ во тек на разработката или „информира“ во тек на имплементацијата на NAP (2) владата не успеа да собере, објави и документира репозиториум на националниот вебсајт/веб-страница за ОВП во согласност со насоките од IRM.

² “IAP2’s Public Participation Spectrum,” IAP2, 2014,

http://c.ymcdn.com/sites/www.iap2.org/resource/resmgr/foundations_course/IAP2_P2_Spectrum_FINAL.pdf

³ Информации дадени на IRM од Ивона Сталевска, Програмски координатор, Фондација Отворено општество - Македонија, во тек на периодот на ревидирање на овој извештај, пред објавувањето, 13 април 2020.

⁴ МИОА, ОВП, <http://mioportal.mioa.gov.mk/?q=mk/documents/open-government-partnership>

⁵ Информации дадени на IRM од страна на МИОА во тек на периодот на ревидирање на овој извештај, пред објавувањето, 6 април 2020.

⁶ Нацрт акциски план, <http://mioportal.mioa.gov.mk/?q=mk/node/1784>

⁷ ОВП Macedonia, Национален акциски план 2018 година-202, стр. 10, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020_EN.pdf

⁸ Ивона Сталевска, Програмски координатор, Фондација Отворено општество - Македонија, преписка со IRM по е-пошта, 10 декември 2019.

⁹ Дарко Антиќ, Координатор за мониторинг и анализа на буџет, Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените, преписка со IRM по е-пошта, 6 декември 2019.

¹⁰ Ивона Сталевска, Програмски координатор, Фондација Отворено општество - Македонија, преписка со IRM по е-пошта, 10 декември 2019.

¹¹ Информации дадени на IRM од страна на МИОА во тек на периодот на ревидирање на овој извештај, пред објавувањето, 6 април 2020.

¹² Дарко Антиќ, Координатор за мониторинг и анализа на буџет, Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените, преписка со IRM по е-пошта, 6 декември 2019.

¹³ Информации дадени на IRM од страна на МИОА во тек на периодот на ревидирање на овој извештај, пред објавувањето, 6 април 2020.

¹⁴ Александра Цветковска, Национален демократски институт, преписка со IRM по е-пошта, 21 јануари 2020.

¹⁵ Александра Цветковска, Национален демократски институт, преписка со IRM по е-пошта, 21 јануари 2020.

¹⁶ ОБП Стандарди за учество и кокреирање, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/07/OBP_Participation-Cocreation-Standards20170207.pdf

¹⁷ ОБП Македонија Извештај за напредокот 2016-2017, стр. 91-92, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/11/Macedonia_Mid-Term_IRM-Report_2016-2018_EN.pdf

IV. Заложби

Сите влади што учествуваат во ОВП разработуваат акциски планови за ОВП што вклучуваат конкретни заложби во тек на двегодишен период. Владите ги почнуваат своите акциски планови за ОВП со споделување на постојните напори поврзани со отворената влада, вклучувајќи специфични стратегии и тековни програми.

Заложбите треба да се соодветни за уникатните околности и предизвици на секоја земја или ентитет. Заложбите за ОВП треба да се, исто така, релевантни за вредностите на ОВП изложени во Управувачките акти на ОВП и Декларацијата за отворена влада, потпишана од сите земји – учеснички на ОВП. Показателите и методата користена во истражувањето на IRM може да се најдат во IRM Прирачникот за процедури.¹ Резимето на клучните показатели што ги оценува IRM е подолу:

- **Проверливост:**
 - Не е доволно специфично за да се верификува: Како што се напишани во заложбата, дали на декларираните цели и предложените активности им недостигаат јасноста и специфичноста за нивното завршување да биде објективно верификувано преку последователен процес на оценка?
 - Доволно специфични за да се верификуваат: Како што се напишани во заложбата, дали на декларираните цели и предложените активности се доволно јасни и специфични за да овозможат нивното завршување објективно да се верификува преку последователен процес на оценка?
- **Релевантност:** Оваа варијабла ја евалуира релевантноста на заложбата во однос на вредностите на ОВП. Врз основа на внимателно читање на текстот на заложбата како што е наведен во акцискиот план, прашања што насочуваат како да се определи релевантноста се:
 - **Пристап до информации:** Дали владата ќе обелодени повеќе информации или ќе го подобри квалитетот на информациите обелоденети на јавноста?
 - **Граѓанско учество:** Дали владата ќе создаде или ќе ги подобри можностите или капацитетите на јавноста да придонесува со информации или да влијае врз одлуките или политиките?
 - **Јавна отчетност:** Дали владата ќе создаде или подобри можности ориентирани кон јавноста, за да ги држи функционерите отчетни за нивните постапки?
 - **Технологија и иновативност за транспарентноста и отчетноста:** Дали технолошките иновации ќе се користат во содејство со една од другите три вредности на ОВП за унапредување било на транспарентноста, било на отчетноста?
- **Потенцијални ефекти:** Оваа варијабла ги оценува *потенцијалните ефекти* of заложбата, доколку се заврши како што е напишана. Истражувачот на IRM го користи текстот од акцискиот план за да:
 - Го идентификува социјалниот, економскиот, политичкиот или еколошкиот проблем;
 - Да го утврди постојниот статус, на почетокот на акцискиот план; и
 - Да го процени степенот во кој заложбата, доколку се спроведе, би имала влијание врз работењето и остварувањата и би се зафатила со проблемот.
- **Завршување:** Оваа варијабла ја оценува имплементацијата на заложбата и напредокот. Оваа варијабла се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план, во *Извештајот за имплементација на IRM*.
- **Дали ја отвори Владата?:** Оваа варијабла се обидува да оди и подалеку од мерењето на продуктите и исходите и да погледне како практиките на владата, во сферите релевантни за вредностите на ОВП, се сменети како резултат на имплементацијата на заложбата. Оваа варијабла се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план, во IRM *Извештајот за имплементацијата*.

Што доведува до тоа една заложба потенцијално да се означи со ѕвездичка?

Заложбата потенцијално означена со ѕвездичка има повеќе потенцијал да биде амбициозна и да се спроведе. Добра заложба е онаа која јасно ги опишува:

1. **Проблемот:** Што е економскиот, социјалниот, политичкиот или еколошкиот проблем? Наместо да се опишува административно прашање или алатка (на пример, „Погрешна распределба на средствата за социјална заштита“, е покорисно од „нема вебсајт“).
2. **Затекната состојба:** Која е затекнатата состојба на прашањето на политиките на почетокот на акцискиот план (на пример, „во моментот не се постапува по 26 проценти од поплаките за корупција во судството.“)?
3. **Промена:** Наместо да ги наведува меѓупродуктите, која е таргетираната промена на однесувањето што се очекува од имплементацијата на заложбата (на пр., „Удвојување на стапката на одговарање на барањата за информации“ е посилна цел од „Објавување протокол за одговарање“)?

Заложби со ѕвездичка

Една мерка, „заложбата со ѕвездичка“ (★), заслужува дополнително објаснување поради нејзиниот особен интерес за читателите и корисноста што поттикнува трка кон врвот меѓу земјите / ентитетите што учествуваат во ОВП. Заложбите со ѕвездичка се сметаат за заложби за пример за ОВП. За да добие ѕвездичка, заложбата мора да исполни неколку критериуми:

- Потенцијална ѕвездичка: заложбата треба да биде осмислена така што е проверлива, **релевантна за** вредностите на ОВП, и има **трансформативни** потенцијални ефекти.
- Владата мора да оствари значителен напредок за оваа заложба во тек на периодот на имплементација на акцискиот план, добивајќи оценка **Значителна или Целосна** имплементација.

Оваа варијабла се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план, во *IRM Извештајот за имплементацијата*.

Генерален преглед на заложбите

Четвртиот акциски план на Северна Македонија вклучува 18 заложби организирани под седум главни теми:

1. Пристап до информации
2. Интегритет и добро владеење
3. Фискална транспарентност
4. Отворени податоци
5. Транспарентност на локално ниво
6. Пристап кон правдата
7. Климатски промени

Покрај ова, акцискиот план содржи пет заложби во рамки на Иницијативата за отворен парламент за Собранието на Република Северна Македонија. Овие пет заложби се организирани околу трите теми: 1) отчетност, 2) подобрена ИКТ инфраструктура, и 3) учество на граѓаните.

¹ “IRM Прирачник за процедурите,” ОВП, <https://www.opengovpartnership.org/documents/irm-procedures-manual>

Тема I: Пристап до информации

I.1 Проактивно објавување, промоција на електронскиот пристап и зголемена свест на граѓаните за нивните права на слободен пристап до информации од јавен карактер

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Имателите на информации од јавен карактер да ги објавуваат проактивно и редовно на своите интернет-страници сите информации кои се индикативно наведени во ЗСПИЈК, како и информациите кои веќе 16 ги имаат дадено како одговор на барање за пристап, додека оние иматели кои немаат свои интернет-страници, тоа да го прават на интернет-страниците на институцијата под чијашто надлежност работат. Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер во соработка со Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените (ECE), ќе развијат и спроведат теренска кампања за информирање на граѓаните за нивните права за пристап до информации од јавен карактер. Со воспоставување на функционална платформа за овозможување на електронскиот пристап до информациите од јавен карактер, ќе се олесни процесот за испраќања на барања за слободен пристап до информации од јавен карактер и одговор по истото. Преку овој онлајн систем (платформа) секој заинтересиран граѓанин ќе може да испрати барање за информација од јавен карактер до имателите кои лесно ќе ги пронајде на платформата. Предноста на платформата е во тоа што сите информации кои се дадени се јавно објавени и може да бидат пристапни за секој, што значи ако еднаш информацијата е дадена од имателот, преку оваа платформа, ќе се намали обемот на работа во институцијата во случај кога друг барател би бил заинтересиран за истата.

Меѓеници:

I.1.1 Проактивно објавување на јавните информации од страна на имателите на информации, на нивните вебсајтови

- Изготвување на индикативна листа на јавни информации што институциите треба проактивно да ги прават достапни на нивните вебсајтови (или на вебсајтовите of институциите под чија јурисдикција тие работат)
- Задолжително објавување на сите јавни информации од страна на имателите на информации на нивните вебсајтови (или на вебсајтовите на институциите под чија јурисдикција тие работат)
- Мониторинг на исполнувањето на обврските од страна на институциите преку таканаречниот Индекс на активна транспарентност, изготвен од Центарот за граѓански комуникации

I.1.2 Подобрување на електронскиот пристап кон јавните информации

- Разработка на методологија за подобрување на постојниот електронски вебсајт (платформа) за електронски пристап до јавните информации
- Воспоставен електронски систем за пристапот до информации и преземен од страна на имателите на информации, за да го применуваат
- Изготвување на прирачник со обуки за имателите на информации, како и промоција на платформата за негова примена од страна на граѓаните, што ќе го поедностави пристапот до информации

I.1.3 Зголемување на свеста на граѓаните за нивните права на слободен пристап до информации од јавен карактер и зголемено остварување на тоа право од страна на граѓаните

- Разработка на план за спроведување кампања (идентификување на општините и населбите каде ќе се спроведува кампањата, развивање содржина што ќе се презентира на граѓаните и формат за јавно претставување, план за имплементација на кампањата

(идентификувајќи ги општините и населбите каде кампањата ќе се спроведува, развивање содржина што ќе им се презентира на граѓаните и формат за јавна презентација, воспоставување соработка со локални организации на граѓанското општество во идентификуваните општини; механизми за мерење на ефектите од кампањата)

- Водење кампања и мерење на ефектите од кампањата

Почнува: август 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
I.I Свкупно		✓	✓			✓			✓		Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Оваа заложба се стреми да продолжи со имплементацијата Законот за слободен пристап до јавни информации (2006) на Северна Македонија.² Северна Македонија е рангирана како 22ра од 128 земји in Рангирањето за глобално право на информации на Центарот за право и демократија.³ Иако Член 15 од Законот за слободен пристап до јавни информации од 2006 година им го дава на барателите право да побараат информации електронски, согласно со акцискиот план, овој начин на поднесување барања ретко се користи во праксата.

Оваа заложба има три главни цели: поддршка за проактивното објавување на информациите од страна на владините органи, подобрување на електронскиот пристап до јавните информации, и зголемување на јавната свест за нивните права на слободен пристап до информации. Овие три цели се надоградуваат на активностите од Заложбата 3.1 од претходниот акциски план (2016-2018 година). Согласно претходните заложби, КОМСПИ објави инструкции за институциите за тоа како проактивно да се објавуваат информации, вклучувајќи ги веќе побараните и обелоденети информации.⁴ Исто така, Центарот за граѓански комуникации (ЦГК) создава индикации за следење како имателите на информации проактивно ги објавуваат информациите на нивните вебсајтови. Слично, заложбата во тековниот акциски план се стреми да подготви листа на јавните информации што институциите треба проактивно да ги стават на располагање, на нивните вебсајтови. Објавувањето на овие информации ќе биде задолжително, а придржувањето кон оваа обврска ќе се следи со користење на индикациите на ЦГК за транспарентност, разработени во тек на претходниот акциски план.

КОМСПИ исто така планира да го подобри постојниот електронски систем за онлајн поднесување на барања за пристап до информации, заедно со изготвувањето прирачник со обуки за имателите на информации. Заложбата 3.1 од претходниот акциски план повикуваше да се подготви нов електронски систем за електронско поднесување барања за пристап до јавните информации, но новиот систем беше се' уште во прелиминарна фаза до моментот на Периодичниот извештај на IRM (End-of-Term Report).⁵ Конечно, КОМСПИ планира да спроведе кампања за подигање на јавната свест, со Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените (ECE), околу правото на пристап до јавните информации, со што ќе

продолжи медиумската кампања спроведена од КОМСПИ и ЕСЕ во тек на периодот на претходниот акциски план.⁶

Оваа заложба е јасно релевантна за ОВП-вредноста на пристап до информации, заради проактивното објавување информации и онлајн платформата за поднесување барања за информации. Сите меѓници се проверливи, иако Меѓникот 1.1.3 е отворен околу тоа како ќе се спроведува кампањата за подигање на јавната свест.

Доколку целосно се спроведат, активностите во рамки на оваа заложба би можеле да доведат до умерени подобрувања во пристапот до информации во Северна Македонија. Проактивното објавување на јавните информации во согласност со Законот од 2006 година, за пристап до информации, за јавните вебсајтови на институциите би можело да го поедностави процесот на добивање на информациите чиј имател е владата, бидејќи заинтересираните страни веќе не би требало да поднесуваат формални барања за вакви информации. Сепак, од заложбата не е јасно како КОМСПИ ќе ја определи листата на јавните информации што институциите мораат проактивно да ја обелоденат на нивните вебсајтови. Европската Комисија забележа во 2018 година дека КОМСПИ има недоволен капацитет да врши мониторинг на усогласеноста со барањето за проактивно обелоденување на информации.⁷ Оттука, користењето на индикациите за транспарентност на ЦГК може да ѝ помогне на КОМСПИ подобро да врши мониторинг на усогласеноста со барањата за проактивно објавување кај имателите на информации. Индексот на транспарентност за 2018 година утврди дека 42.5% од истражуваните институции соодветно ги исполнуваат своите обврски за проактивно да ги обелоденуваат нивните информации, што претставува мал пад од 2016 година (45%).⁸ Според КОМСПИ, околу 800 од 1,256 институции во моментот имаат сопствени страници каде ги објавуваат јавните информации.⁹ Наодите на Европската Комисија и ЦГК индицираат јасна потреба од подобра усогласеност меѓу јавните институции во однос на проактивното обелоденување, но нејасно е како КОМСПИ ќе ги користи индикациите за транспарентноста за да ја следи усогласеноста.

Севкупно, оваа заложба би можела да води до умерено подобрување на пристапот до информациите чиј имател е владата, во Северна Македонија. Воспоставувањето функционална платформа што ќе овозможи електронски пристап до информациите може да го поедностави процесот на поднесување барање за информации. Платформата за електронско барање за информации требаше да се создаде како дел од претходниот акциски план, но не беше завршена, а постојниот систем не беше функционален од 2016 година.¹⁰ Кога ќе биде достапна, оваа платформа би овозможила електронско поднесување барања за информации, наспроти поднесувањето барања на хартија, како што беше пракса се' до сега, што би можело да го поедностави и забрза процесот на поднесување. Кампањата за подигање на свеста би можела, исто така, да придонесе за подобро информирање на граѓаните за нивното право на информации и за тоа како да ги добијат. Сепак, ова претставува продолжување на напорите од претходниот план.

Наредни чекори

Во тек на имплементацијата, КОМСПИ би можела да појасни колкав број институции во моментот проактивно обелоденуваат јавни информации и кој е посакуваниот таргет до крајот на овој акциски план.

За да се потпомогне лесното пристапување до јавните информации, ќе биде важно електронската платформа да се направи функционална колку што е можно поскоро. При дискутирањето за подобрувањата, КОМСПИ би можела да ги истражи и ревидира искуствата на други земји (на пример, Албанија) кои имаат поставено слични платформи како дел од Акциските планови за ОВП.

Земајќи ја предвид важноста на делотворната имплементација на Законот за слободен пристап до информации, IRM препорачува продолжување на напорите во оваа насока во наредниот акциски план.

¹ Текстовите на сите заложби се скратена верзија на текстовите на заложбите. За целосна верзија на текстовите на заложбите, видете Република Северна Македонија 2018 - 2020 година, Национален акциски план, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020_EN.pdf

² Република Северна Македонија, Agency for the protection of the right to free access to public information, <http://komspi.mk/en/297-2/>

³ Global Right to Information Rating, By Country, <https://www.rti-rating.org/country-data/>

⁴ Commission for the Protection of the Right to Free Access to Public Information, Guide to Proactive Publishing, <http://komspi.mk/otvoreno-vladino-partnerstvo>

⁵ IRM, Република Македонија, Периодичен извештај 2016-2018 година, стр. 23, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf

⁶ Ibid.

⁷ Европска Комисија, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf

⁸ Центар за граѓански комуникации, <http://www.ccc.org.mk/images/stories/ia2017m.pdf>

⁹ Цвета Трајковска, КОМСПИ, преписка со IRM по е-пошта, 21 ноември 2019.

¹⁰ “Слободен пристап – поднеси и разгледувај барања за слободен пристап кон информации”, www.slobodenpristap.mk (веќе не е функционален).

1.2 Основните податоци за регистрираните ентитети во Централниот регистар на Република Македонија треба да станат јавно достапни и бесплатни на вебсајтот на ЦРРМ

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Следните основни податоци за субјектите: ЕМБС, назив, адреса, правна форма (организационен облик), датум на основање, големина, статус (активен/неактивен/во постапка на утврдување/избришан), дополнителни информации (во стечај/во ликвидација) и дејност (шифра и опис) регистрирани во Централниот регистар на РМ треба да бидат јавно бесплатно достапни на интернет страницата на институцијата. Податоците ќе можат да се добијат со внесување на ЕМБС или преку помошен критериум за пребарување дел од називот на субјектот. Согласно 5-тата ЕУ директива Бенефицијарно сопствеништво податоци за сопствениците на субјектите ќе бидат јавно достапни со донесување на новиот Закон за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, кој предвидува нов регистар на крајни сопственици (физички лица). Според моменталните планови регистарот треба да биде функционален во рок од 12 месеци од донесување на Законот и подзаконските акти, односно во втората половина на 2019 година. За законот се надлежни Министерството за финансии и Управата за финансиско разузнавање. Слободна достапност на основните податоци наведени во описот на заложбата за 100% од регистрираните субјекти во ЦРРМ почнувајќи од 30.06.2019 година, што ќе придонесе за унапредување на транспарентноста, одговорноста и отчетноста на владата и ќе го унапреди животот и работењето на граѓаните.

Меѓици:

1.2.1 Поставувањето на заложбата ЦРРМ да овозможи слободни, отворени и бесплатни основни податоци за регистрираните ентитети ЕМБС, назив, адреса, правна форма (организационен облик), датум на основање, големина, статус (активен/неактивен/во постапка на утврдување/избришан), дополнителни информации (во стечај/во ликвидација) и дејност (шифра и опис).

1.2.2 Развивање софтверско решение, интегрирано и достапно преку вебсајтот на ЦРРМ за да овозможи пребарување за 100% од регистрираните субјекти, според RNS или дел од името на ентитетот, што ќе резултира со пристап кон основните податоци за бараниот субјект: ЕМБС, назив, адреса, правна форма (организационен облик), датум на основање, големина, статус (активен/неактивен/во постапка на утврдување/избришан), дополнителни информации (во стечај/во ликвидација) и дејност (шифра и опис)

Почнува: август 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
I.2 Свкупно		✓	✓			✓		✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Оваа заплата е поврзана со напорите на Северна Македонија во поглед на Петтата директива на ЕУ за спречување на перењето пари.² Централниот регистар на Република Северна Македонија (ЦРРМ) е телото овластено да ги врши сите регистрации на компаниите и да го одржува Трговскиот регистар на Северна Македонија. Оваа заплата се стреми подобро да ги усогласи достапноста и пребарливоста на Трговскиот регистар на ЦРРМ со глобалните најдобри практики и со директивата на ЕУ. За оваа цел, заплата планира да разработи софтвер за да обезбеди пребарливост на сите регистрирани ентитети во Трговскиот регистар на ЦРРМ, согласно со единствениот матичен број на субјектот (ЕМБС). Таа, исто така, повикува на обезбедување слободен пристап до основните податоци за регистрираните субјекти.³ Таа продолжува од Заплата I.1 од третиот акциски план (2016-2018 година), согласно која ЦРРМ изготви листа на основни податоци за ГО и бизниси, за објавување во Трговскиот регистар на ЦРРМ.⁴

Активностите за оваа заплата се мерливи и проверливи, зашто тие даваат јасен список со основни задачи за пребарување на регистрираните ентитети од Трговскиот регистар на ЦРРМ. Таа е релевантна за вредноста пристап до информации, бидејќи би можела да ја подобри пребарливоста на регистрираните субјекти.

Според акцискиот план, новиот, надграден Трговски регистар ќе стане функционален во јуни 2019, по ревидирањето на Законот за спречување на перење пари и финансирање тероризам што ќе се случат во 2018 година.⁵ Свкупно, активностите согласно со оваа заплата би можеле да ја подобрат пребарливоста на регистрираните ентитети во Трговскиот регистар со подобро усогласување на Трговскиот регистар на Северна Македонија со меѓународните најдобри практики. Сепак, нејасно е дали заплата ќе постигне повеќе информации да се достапни на јавноста во однос на сопственоста на компаниите регистрирани во Северна Македонија. Оттука, нејзиниот потенцијал да ја подобри транспарентноста на информациите за компаниите се оценува како минорен.

Наредни чекори

За целосно да се спроведат принципите на Петтата директива на ЕУ, Трговскиот регистар ќе треба да обезбеди информации за бенефицијарните сопственици на регистрираните компании. Неколку членки на ОВП во моментот усвојуваат такви мерки, како на пример Данска⁶ и Словачка.⁷ IRM препорачува ЦРРМ во својот Трговски регистар да ги следи овие меѓународни најдобри практики.

¹ Текстот за сите коментари е скратена верзија на текстот на заложите. За целосниот текст на заложите, види the Република Северна Македонија 2018 -2020 година Национален акциски план, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² EUR-Lex, Access to European Union law, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018 годинаL0843>

³ This data includes registry number of the subject ЕМБС, назив, адреса, правна форма (организационен облик), датум на основање, големина, статус (активен/неактивен/во постапка на утврдување/избришан), дополнителни информации (во стечај/во ликвидација) и дејност (шифра и опис)

⁴ IRM, Република Македонија, Периодичен извештај 2016-2018 година, стр. 12, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf

⁵ Република Македонија, ОВП Национален акциски план 2018 -2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

⁶ Danish Business Authority, Beneficial owners, <https://danishbusinessauthority.dk/beneficial-owners>

⁷ <https://rpvs.gov.sk/rpvs>

1.3 Мапирање на бездомните и социјално загрозените семејства и поединци

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Воспоставување на механизми за координација на активностите за поддршка на сиромашни и материјално необезбедени семејства и поединци во ризик од социјална исклученост, со фокус на бездомниците на територијата на Република Македонија, преку кои ќе се обезбеди: - воспоставување на евиденција на лица и семејства, - мапирање на потребите од социјална заштита, - расположивите и потребните ресурси за помош и поддршка на загрозените граѓани/семејства, за ублажување на состојбата на сиромаштија, - координирање на активности помеѓу ЦСР, општинската администрација, бизнис заедницата, здружението Љубезност и други засегнати страни заради евидентирање на лицата, обезбедување на соодветни услуги, а кои се однесуваат на обезбедување на храна, облека, парична помош и сместување на бездомниците, и останата поддршка на социјално загрозените семејства и поединци, - размена на податоци и информации за преземени активности.

Меѓници:

1.3.1 Социјално мапирање на сиромашните и материјално загрозените семејства и поединци во ризик од социјална исклученост, со фокус врз бездомните на територијата на Република Македонија и основање база на податоци врз основа на мапирањето

1.3.2 Потпишување на меморандум за соработка меѓу чинителите и имплементација на Обуките за мапирање на социјалниот простор, за претставниците на Центрите за социјална работа, општините, НВОи

1.3.3 Мапирање на расположивите ресурси за обезбедување услуги за ранливите групи во локалната заедница

1.3.4 Координација на активностите меѓу локалните органи за социјална работа, општините, НВОи, со цел да се детектираат потребите на целните групи и соодветното насочување и обезбедување неопходни услуги за сиромашните и материјално необезбедените семејства и поединци во ризик од социјална исклученост, со фокус на бездомните на територијата на Република Македонија

1.3.5 Тест-период за имплементација, мониторинг на активностите и тековно отстранување на евентуалните аномалии. Периодично ажурирање на податоците во базите на податоци (на секои 6 месеци)

1.3.6 Редовно ажурирање на базите на податоци во врска со детектираните потреби и дадените услуги. Периодот на периодичното ажурирање на податоците во базата на податоци треба да се намали на 3 месеци / потоа на 1 месец

Почнува: август 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
I.3 Свкупно		✓	Unclear					✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Според акцискиот план, на Северна Македонија ѝ недостигаат официјални податоци за социјално ранливите поединци и семејства.² Немањето точни податоци ѝ отежнува на Владата на Северна Македонија да ги идентификува потребите на овие ранливи групи и да осмисли најделотворни институционални одговори на нивните потреби. Со цел да се осврне на ова, Министерството за труд и социјална политика се стреми да ги „мапира“ сиромашните и социјално ранливите поединци и семејства во Северна Македонија, со посебен акцент на бездомништвото. Мапирањето ќе вклучи податоци за потребите од социјална заштита, како и расположливите ресурси за помош. Наодите ќе се користат за да се основа база на податоци со записи за поединци и семејства, што редовно ќе се ажурираат (од секои шест месеци на секои три месеци, па на секој месец). Заложбата, исто така, повикува на потпишување меморандум меѓу чинителите што работат во сферата на бездомништвото (претставници на центрите за социјална работа, општинските власти, и НВОи) за спроведување обуки за социјално мапирање. На крајот, заложбата подразбира координација на активностите на чинителите за да се детектираат потребите и соодветното насочување и давање на неопходните услуги.

Активностите околу оваа заложба се проверливи и вклучуваат и некои мерливи показатели, како што се почестото ажурирање на базите податоци. Сепак, иако заложбата укажува дека базата на социјално ранливи групи ќе биде пополнета врз основа на наодите на активностите на социјално мапирање, не е јасно кои специфични категории информации ќе се вклучени во базата на податоци. Покрај ова, заложбата не појаснува дали базата на податоци ќе биде достапна и за јавноста, или ќе биде само за интерна употреба.

Свкупно, создавањето на базата на податоци може да помогне да се подобри прибирањето податоци за бездомните и за социјално ранливите сегменти од населението, земајќи го предвид сегашниот недостиг од податоци во оваа област. Дополнително, социјалното мапирање може да им помогне и на владата и на невладините чинители (НВОи и социјални работници) поделотворно да ги идентификуваат потребите на овие групи и поефикасно да ги распределат ресурсите за одговор на овие потреби. Сепак, заложбата е нејасна околу бројни клучни поенти, што прави да е тешко да се процени потенцијалниот ефект како повисок од минорен. На пример, нема подробности за тоа кој тип информации ќе се вклучени во базата на податоци, како чинителите ќе го вршат социјалното мапирање за да ја наполнат базата на податоци, како базата на податоци ќе се користи за подобро да се одговори на потребите на социјално ранливите групи, и како правата на приватност ќе бидат заштитени при собирањето и споделувањето на податоците. Исто така, нејасно е како

базата на податоци и социјалното мапирање ќе им помогнат на чинителите подобро да ги координираат нивните активности во оваа сфера.

Наредни чекори

IRM препорачува Министерството за труд и социјална политика да објави дисагрегирани статистички податоци (расчленети според регион и општина) за бројот на бездомни и ранливи луѓе и да даде информации за буџетските средства и услуги распределени на бездомните. За подобро да се вообличи политиката за бездомните и социјално ранливите, собирањето податоци треба да вклучи и однапред спроведена консултација со чинителите за податоците што ќе се собираат и за нивното потенцијално користење, а, по собирањето на податоците, формирање работни групи, вклучувајќи НВОи што работат на политики, како и оние што работат на испорачување услуги на социјално ранливите, треба да предложи нови насоки на политиките и решенија за олеснување на проблемите со кои се соочуваат таргетираните групи.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосните текстови на заложбите, види Република Северна Македонија 2018 -2020 година Национален акциски план, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² Ibid., стр. 19-20.

Тема II: Интегритет и добро владеење

2.1 Напреден механизам за мониторинг на имотниот статус на избраните и именуваните функционери

Текст на заложбата како што гласи во акцискиот план:¹

Врз база на спроведена анализа на антикорупциското законодавство, а поаѓајќи од веќе постоечките информации на ДКСК но и на граѓанското општество, ќе се направи ревизија заради надоградба на функционалноста на регистарот. Тоа ќе биде основата за квалитативна проверка на пополнетоста на Регистарот во надлежност на ДКСК. Во меѓувреме, ДКСК ќе ја стави во функција врската меѓу електронското пријавување на анкетни листови, објавувањето на истите и регистарот. Дополнително, ДКСК со измените на ЗСК ќе создаде законска основа за редефинирање на содржината и начинот на доставување на анкетниот лист. ДКСК со други надлежни институции како УЈП, АВРМ, Катастар, ЦРМ, КХВ, МВР ќе го стави во функција системот на интероперабилност, како една од алатките за систематско следење на имотот за време на вршење на функцијата.

Меѓеници:

2.1.1 Ревидирање на содржината на образецот за имотна состојба

2.1.2 Анализа на функционалните слабости на Регистарот на избрани и именувани функционери

2.1.3 Пополнување на регистарот согласно со анализата

2.1.4 Ставање во функција на електронското пополнување на ревидираниот образец за имотна состојба

2.1.5 Воспоставување систем за континуирано објавување на образецот за имотни состојби, вклучувајќи заднински податоци во отворен и компјутерски читлив формат

Почнува: септември 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
2.1 Свкупно		✓	✓						✓		Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Законот за спречување на корупција на Северна Македонија бара избраните и именуваните функционери да ги декларираат своите имот и средства во рок од 30 дена од изборот, претстанокот на функцијата или промените на нивниот имот.² Државната

комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) го прима и верификува образецот за имотни состојби и ги објавува податоците на својот вебсајт.³ Во тек на претходниот акциски план (2016-2018 година), ДКСК презеде заложба да објавува во отворен формат историски преглед на образецот за имотни состојби на функционерите во тек на нивниот мандат. Додека се развиваше софтвер за ваквото објавување, задолжителното онлајн пријавување бараше измени и дополнување на Законот за спречување на корупцијата, што не се случи до моментот на Годишниот извештај (End-of-Term Report).⁴

Заложбата во тековните акциски планови ја проширува оваа претходна заложба со фокусирање на електронското поднесување на образецот за имотни состојби до ДКСК. Во 2019, владата усвои нов Закон за спречување на корупција и конфликт на интереси, кој пропишува дека ДКСК ќе утврди нов електронски формулар за поднесување имотни изјави и изјави за интересите.⁵ Согласно со оваа заложба, ДКСК се стреми да ја воспостави и рedefинира содржината на образецот за имотни состојби во согласност со изменетиот и дополнет Закон за спречување на корупција и конфликт на интереси.⁶ Покрај ова, ДКСК ќе работи со другите институции за да ја поедностави оценката на имотниот статус на избраните и именуваните лица.⁷ Заложбата е јасно релевантна за ОВП-вредноста на пристап до информации, бидејќи обрасците за имотна состојба поднесени од избраните и именуваните функционери ќе бидат јавно достапни во регистарот на ДКСК. Активностите се проверливи, иако не е јасно како ќе се спроведе анализата на функционалните пропусти на регистарот (Меѓник 2.1.2).

Во моментов носителите на јавни функции во Северна Македонија го поднесуваат образецот за имотни состојби преку пополнување прашалник во хартиена форма, а вработените на ДКСК ги внесуваат податоците од анкетните листови во електронската база на податоци рачно, по што податоците се објавуваат на вебсајтот на ДКСК. Овој постоен анкетен лист содржи недоволно податоци за имотната состојба на носителите на функциите, како и членовите на нивните семејства, а според претставник на ДКСК, изјавителите понекогаш даваат нецелосни информации.⁸ Според ДКСК, новиот систем ќе обезбеди не само електронско поднесување на декларираниот имот, туку исто така и интегриран регистар на избраните и именуваните функционери. Новиот систем исто така ќе ѝ дозволи на ДКСК темелно да го пребарува имотот на носителите на јавни функции во 17 институции до чии бази на податоци ДКСК има пристап.⁹ Понатаму, ДКСК на својот вебсајт ќе објави подробен историјат на позициите што ги имал носителот на функција и промените на имотниот статус и интересите на секој избран и именуван функционер.

Севкупно, оваа заложба би можела значително да ги подобри постојните практики на ДКСК, да прима поднесени обрасци за имотни состојби со преминување од хартиени поднесоци на стандардизиран електронски формулар. Според Групата држави против корупцијата (GRECO) на Советот на Европа, замената на хартиената изјава и образецот за имотни состојби со единствен електронски образец би можела потенцијално да направи управувањето со конфликтите на интерес да е поверодостојно и потранспарентно.¹⁰ Покрај ова, изменетиот и дополнет Законот за спречување на корупција и конфликт на интереси ќе го прошири опфатот на носителите на јавни функции за кои е задолжително да го поднесат образецот за имотни состојби, и тој ќе ги опфати (меѓу другите) нотарите, извршителите, административните службеници и лицата вработени во кабинетот на Претседателот на Република Северна Македонија.¹¹

Наредни чекори

При имплементирањето на оваа заложба, IRM препорачува да се осигура дека ажурираното електронско поднесување на образецот за имотни состојби ќе се воведе до крај на акцискиот план. IRM исто така препорачува податоците да се направат пребарливи, согласно со неколку клучни критериуми, како што се името на носителот

на јавна функција, името на субјектот каде тој е вработен, или по името на имотот. На крајот, IRM препорачува ДКСК да воведо функционален механизам за верификација, за да обезбеди точност на податоците, како во Грузија и Украина.¹²

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосните текстови на заложбите, види Република Северна Македонија 2018 -2020 година Национален акциски план, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² Закон за спречување на корупцијата, Службен весник, [in English], <https://bit.ly/337w4H6>

³ Регистар на избрани/именувани лица, Државна комисија за спречување на корупцијата, <https://register.dksk.org.mk/Public/Submissions#/SubmissionList>

⁴ IRM, Република Македонија, Периодичен извештај 2016-2018 година, стр. 31, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf

⁵ Европска Комисија, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf>

⁶ ДКСК ќе ја определи содржината на новите формулари за поднесување, кои ќе бидат во функција по изработката на новото софтверско решение.

⁷ Согласно со акцискиот план, во другите институции треба да спаѓаат и Управата за јавни приходи, Агенцијата за вработување на РМ, Катастарот, Централниот регистар на РМ, Комисијата за хартии од вредност, Министерството за внатрешни работи

⁸ Адем Чучуљ, ДКСК, 4 декември 2019.

⁹ Информации дадени на IRM од страна на ДКСК во тек на периодот на ревидирање на овој извештај, пред објавувањето, 6 април 2020.

¹⁰ Петта рунда на евалуација, Северна Македонија, <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/168095378c>

¹¹ Адем Чучуљ, ДКСК. Во други јавни службеници за кои ќе е задолжително да го поднесат образецот за имотна состојба ќе спаѓаат: нотарите, извршителите, административните службеници од категорија А, утврдени со закон; лицата вработени во кабинетот на Претседателот на Република Северна Македонија, Претседателот и потпретседателите на Собранието, Претседателот на Владата, вицепремиерите на Владата, министрите и генералниот секретар на Владата

¹² Заложба 14 во Акцискиот план за ОБП на Грузија, за 2014-2015 година, стр. 25, <https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/06/OBP-AP-GEORGIA.pdf>, и Заложба 12 i во Акцискиот план за ОБП на Украина за 2014-2016 година, <https://www.opengovpartnership.org/members/ukraine/commitments/UA0044/>

2.2 Соработка со граѓанскиот сектор за антикорупциска оценка на законодавството

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

ДКСК и граѓанските организации ќе развијат механизам за соработка во консултативните процеси при носењето на законите како и во процесот на избор и приоритизација на законите кои се веќе донесени, а ќе бидат предмет на антикорупциска проверка на легислативата. ДКСК во согласност со Методологијата за антикорупциска проверка на легислативата ќе ги избира и ќе ги приоритизира законите кои ќе бидат предмет на проверка врз основа на општи критериуми или поединечни случаи. Поединечните случаи се однесуваат на сознанија или пријави и укажувања од граѓанското 29 општество, за ризиците од можна корупција и судир на интереси во одредени законски одредби или во одредена правна област, информација за нацрт-закон што бил изложен на силно лобирање од страна на интересните групи итн. Граѓанските организации и нивните мрежи треба да се проактивни и поактивни во оваа фаза – како преку учествување во работни групи, потоа на ниво на консултации, кога може да испраќаат коментари во име на групите кои ги застапуваат, но исто така и преку укажување до ДКСК и давање препораки за измена на законодавството.

Меѓеници:

2.2.1 Воспоставен консултативен механизам во тек на усвојувањето на законот и приоритизирањето на законите што ќе бидат предмет на антикорупциска оценка на законодавството

Почнува: септември 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
2.2 Свкупно		✓		✓				✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Како дел од Државната програма за 2016-2019 година, Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК) вовеле процес на вршење антикорупциски ревизии на законодавството на Северна Македонија.² Ова го опфаќа законодавството што е во подготовка или што е усвоено и се стреми да детектира, превенира или минимизира ризикот од корупција и конфликт на интереси што може да се појави при имплементацијата на новите закони. Оваа заложба повикува ДКСК и ГО заеднички да креираат консултативен механизам за граѓанското општество да придонесе кон антикорупциските ревизии на законодавството. Конкретно, консултативниот механизам ќе му обезбеди на граѓанското општество можност да ги ревидира нацрт-законите и да биде вклучено во селекцијата и приоритизирањето на законите што веќе се усвоени, а ќе бидат предмет на антикорупциска ревизија. Според акцискиот план, граѓанското општество ќе може да учествува во работни групи, на ниво на консултации, каде

организациите ќе можат да испраќаат коментари и препораки до ДКСК за измените и дополнувањата на законодавството.

Оваа заложба е релевантна за граѓанското учество бидејќи се стреми да му даде на граѓанското општество можност да го ревидира законодавството и да поднесе повратни информации во врска со него. Главната активност е проверлива, имено воспоставувањето на консултативниот механизам. Сепак, акцискиот план не дава дополнителни подробности за можното функционирање на механизмот, освен вклученоста на граѓанското општество преку работни групи.

Потенцијалните ефекти на оваа заложба во голема мерка ќе зависат од тоа како ќе се постави и како ќе функционира консултативниот механизам, како и колку нацрт-закони ќе може да оцени и како законите ќе се приоритизираат за оценка. Како такви, потенцијалните ефекти се означени како минорни.

Наредни чекори

За понатаму, ДКСК би можела да размисли за следниве препораки:

- Да обезбеди отворен и транспарентен процес за селектирање ГОи за консултативниот механизам.
- Да ги дефинира очекуваниот број и природа на нацрт-законите уште на почетокот, така што на припадниците на граѓанското општество да им биде јасен товарот на учеството во механизмот.
- Да обезбеди обука, по потреба, за ГО – учеснички, за да осигура делотворно функционирање на консултативниот механизам.
- Да одржува консултации во фаза на сценарио (зелена книга), пред да почне изготвувањето на законите.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² Република Македонија, Државна комисија за спречување на корупцијата, <http://www.dksk.org.mk/en/images/stories/PDF/stateprograme-eng-final.pdf>

Тема III: Фискална транспарентност

3.1. Отворен трезор

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Заради зголемување на транспарентноста и поголемо приближување на информациите за трошењето на буџетот на РМ кон граѓаните и сите заинтересирани страни, а воедно и за искористување на податоците за аналитички, научни и истражувачки цели Министерството за финансии се одлучи на отворање на податоците кон јавноста и нивна поголема достапност. Со оваа заложба Министерството за финансии во соработка со Меѓународниот републикански институт¹⁴ ќе го спроведе концептот на "Отворен трезор" односно "Отворени финансии" како дел од транспарентноста за трошењето на Буџетот на РМ.

Податоците што треба да се презентираат преку системот "Отворен трезор" ќе бидат извлечени од постојниот информативен систем за финансии со овозможување на размена на податоци на ниво на база на податоци помеѓу новото решение и постоечкиот државен информативен систем. Апликацијата ќе понуди:

- опција за пребарување на податоци по одреден временски интервал, период и по одреден датум и тоа по име / физичко или правно лице или буџетски корисник,
- податоците ќе се објавуваат во машински читлив формат согласно Законот за користење на податоци од јавниот сектор,
- организирање на податоците од трансакцијата/ исплатувач, примач, расходната единица, цел, група на обврзници (на пример, културни и високообразовни институции), група примачи (физички или правни лица) над или под одредена вредност итн.,
- пребарување на податоци по време на објавување, овозможувајќи му на корисникот да одреди временски опсег во пребарувањата, 32
- однапред дефинирање на кориснички опции на пример, трансакциите само на правни лица, само на физички лица и слично, или трансакции над одредена сума на пари, расходи, итн.,
- опција да се оневозможи објавувањето на одредени трансакции или да се модифицираат пред објавување, како што се покривање на името и презимето со "Непознато лице (UP)" или исклучување на сите или некои од трансакциите на одредени буџетски корисници кои се сметаат и се класифицирани како доверливи. Таквите исклучувања може да се направат од Единствениот регистарски број (URN) според буџетска програма, тип на сметка, сметка на примачот и од расходните ставки,
- графички визуализации на пребаруваните податоци со автоматско ажурирање,
- во реализацијата е очекувано креирање на база со тековни податоци за извршувањето на Буџетот на Република Македонија во прва фаза и буџетите на единиците на локалната самоуправа во втора фаза.

Ова решение покрај тоа што ќе служи како алатка која овозможува категоризација на податоци од трансакциските бази на податоци, порталот ќе дозволи податоците да бидат поставени според спецификациите за трошење на буџетски корисник во различен формат и од други бази на податоци, при што агрегираните податоци ќе прикажуваат споредба на одобрениот буџет и буџетот извршен на корисничко ниво, во различен временски период, но секогаш ограничен со индивидуална фискална година (од 01.01.YY до 31.12.YY). Исто така ќе се генерираат разновидни компаративни прегледи, на пример, најголемите потрошувачи (на ниво на фискална година) или

тошоците на одреден буџетски корисник или група корисници, по ставка, по период итн.

Меѓници:

3.1.1 Анализа и создавање база на податоци со тековните податоци за извршување на Буџетот на Република Македонија и нејзино ажурирање на секои 15 дена

3.1.2 Анализа и создавање база на податоци со тековните податоци за извршување на Буџетот на единиците на локалната самоуправа и нејзино ажурирање на секои 15 дена

3.1.3 Подготовка и иницирање на веб-апликација „Отворен трезор“

Почнува: август 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
3.1. Свкупно		✓	✓			✓				✓	Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Оваа заложба има намера да ги направи податоците за расходите од националниот и локалните буџети во Северна Македонија подостапни за јавноста. Во Истражувањето за отворен буџет на Меѓународното буџетско партнерство за 2017 година, Северна Македонија доби 37 од 100 можни поени за транспарентност, резултат што беше понизок од оној на повеќето останати земји од Западен Балкан.² Согласно со Заложбата 5.1 од акцискиот план на Северна Македонија за 2016-2018 година, Министерството за финансии ја подобри јавниот надзор на буџетот, вклучувајќи го објавувањето на граѓанските буџети за 2017 и 2018 година,³ проекција на приходите и расходите на државниот буџет, и полугодишен извештај за имплементацијата на државниот буџет⁴ Покрај ова, Европската Комисија напиша во својот извештај за 2019 година дека буџетската транспарентност во Северна Македонија е подобрена поради објавувањето на граѓанскиот буџет и зголемените буџетски податоци.⁵ Буџетот за 2018 година беше, исто така, предмет на јавни консултации.⁶

Сепак, пред акцискиот план, расположливите податоци за извршувањето на буџетот беа агрегирани и не беа претставени во форматот на отворени податоци. Со цел да се добијат поподробни информации чиј имател е Трезорот, за извршувањето на државниот буџет, граѓаните често треба да поднесат барање за слободен пристап до информации од јавен карактер, што е долготраен и неефикасен процес.⁷ Покрај ова, подробните податоци за извршувањето на буџетот на ниво на локалните самоуправи беше главно недостапно или не беше лесно достапно за јавноста.⁸

За понатаму да се подобри буџетската транспарентност, Министерството за финансии, со поддршка од Меѓународниот републикански институт (IRI), планира да изработи онлајн база на податоци и веб апликација за јавноста да пристапува на податоци за сите

транзакции исплатени од Трезорот (наречена "Отворен трезор" или "Отворени финансии"). Податоците за базата на податоци Отворени финансии ќе бидат извлечени од постојните информациски системи и ќе се објавуваат во машински читлив формат, каде корисниците ќе можат лесно вкрстено да ги споредуваат одобрените буџет наспроти извршениот буџет. Според акцискиот план, корисниците ќе можат да ги организираат податоците според трансакција/плаќач, примач, расходна ставка, налог за плаќање, група даночни обврзници (на пример, cultural институции или универзитетите), група примачи (физички или правни лица), и над или под определена вредност. Покрај ова, во рамки на втората фаза од проектот Отворени финансии, Министерството за финансии планира да вклучи податоци за реализацијата на буџетот и за локалните самоуправи. Буџетските податоци за националните и локалните власти ќе се ажурираат автоматски на секои 15 дена.

Објавувањето подробни податоци за буџетските трансакции ја прави заложбата јасно релевантна за ОВП-вредноста на пристап до информации. Планираните активности на заложбата се проверливи, особено создавањето на базата на податоци со агрегираните податоци, последователните ажурирања на секои 15 дена, и создавањето на соодветна веб апликација. Доколку се примени, порталот Отворени финансии би можел да го трансформира пристапот кон буџетските податоци во Северна Македонија. Отворањето на буџетските податоци за пристап на јавноста на националните и локалните нивоа, со честите ажурирања, би бил значаен чекор кон зголемувањето на транспарентноста на владиното трошење. Акцискиот план специфицира дека новиот формат на публикација би можел да овозможи да се пребаруваат објавените податоци и да се обезбеди основа за анализа и споредба на потрошувачката на ресурсите кај различни ентитети, во машински читлив формат, што претходно не беше можно. Порталот би можел да обезбеди за заинтересираните граѓани, граѓанското општество, и медиумите подробни и дисагрегирани (расчленети) податоци за сите трансакции исплатени од јавните институции во Северна Македонија, од кои голем дел беа претходно недостапни или достапни само со поднесување на барање за слободен пристап до информации од јавен карактер.⁹ Конечно, порталот може на граѓаните да им обезбеди поподробни податоци за јавната потрошувачка на ниво на локалните самоуправи, отколку што тоа беше случај пред акцискиот план.

Наредни чекори

Порталот Отворени финансии е развиен и отворен во ноември 2020.¹⁰ Министерството за финансии и IRI во моментот работат на проширување на порталот за да ги вклучи буџетските податоци за сите трансакции на единиците на локалната самоуправа од 2010 година наваму. IRM препорачува:

- Да се евалуираат резултатите и користењето на веб-порталот за да се идентификуваат подобрувањата и промените што може да се спроведат. Ова може да се направи со вклучување на чинителите и крајните корисници на овие информации, како што се watchdog групите („буден чувар“) и новинарите.
- Специфицира подробно ниво на информации за расходите (на пр., ставката општи расходи или трошоците, добавувачот, итн.).
- Преземе мерки за да обезбеди дека бројот на јавни органи што го известуваат порталот.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² Open Budget Survey 2017, Macedonia, <https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/macedonia-open-budget-survey-2017-summary.pdf>

³ Ministry of Finance, <https://finance.gov.mk/mk/node/6597#overlay-context=>

⁴ Заложба 5.1 in Северна Македонија's 2016-2018 година action plan, стр. 39, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf

⁵ Европска Комисија, стр. 12, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf>

⁶ Ibid.

⁷ Илина Мангова, Меѓународен републикански институт, преписка со IRM по е-пошта, 23 јануари 2019.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Available at <https://open.finance.gov.mk/mk/home>

3.2. Можност за објавување на основните информации за јавните набавки на вебсајтовите на институциите (договорни органи во јавните набавки)

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Бирото за јавни набавки да им препорача на сите договорни органи во земјата што спроведуваат јавни набавки во согласност со Законот за јавни набавки и коишто се регистрирани на Електронскиот систем за јавни набавки да ги објавуваат на своите интернет-страници (или ако немаат своја, на интернет-страницата на институцијата под чијашто надлежност работат) следниве, основни, податоци за јавните набавки (самостојно или како линк до веќе објавените документи на ЕСЈН) и тоа: годишен план за јавни набавки со измените и дополнувањата, огласите за јавни набавки, известувањата за склучен договор за јавни набавки, известувањата за реализиран договор за јавни набавки и склучените договори за јавни набавки. Инаку, станува збор за веќе постојни документи коишто се објавуваат на ЕСЈН кој, пак, првенствено е портал за фактичко спроведување на јавните набавки, а чишто корисници се самите договорни органи и фирмите, односно економските оператори. Со објавување на овие документи и на своите интернет-страници, се овозможува поширока транспарентност, а со тоа и отчетност и одговорност на институциите што трошат јавни пари и полесен увид во тоа трошење за оние чишто пари ги трошат, односно граѓаните. Оттука, заложбата предвидува едноставно објавување на овие документи на интернет-страниците на институциите како линк кој ќе води до веќе објавените документи на ЕСЈН, со што целата постапка на објавување ќе биде брза, кратка и едноставна и нема да бара посепцифични компјутерски вештини. Достапност на 100% од основните податоци за јавните набавки на институциите на нивните интернет-страници (или на интернетстраниците на институциите под чијашто надлежност работат) од 35 01.01.2019 година натаму, што ќе придонесе за зголемување на интегритетот и поефикасно искористување на јавните добра.

Меѓеници:

3.2.1 Зголемување на бројот на институции што ја користат можноста за автоматско спуштање (даунлоуд) на податоци од ЕСЈН со цел да ги објави годишните планови за јавни набавки (и нивните амандмани), објавите за јавни набавки, известувањето за договорот и склучените договори, на нивните вебсајтови, во континуитет, зашто тие документи се објавуваат на ЕСЈН.

3.2.2 Зголемување на бројот на институции што ја користат можноста за автоматско симнување на од ЕСЈН со цел да се објави известување за реализиран договор на нивните вебсајтови, во континуитет, како што известувањата се објавуваат на the ЕСЈН.

Почнува: август 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
3.2. Свкупно		✓	✓					✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Оваа заложба продолжува од Заложбата 5.3 во претходниот акциски план на Северна Македонија (2016-2018 година) каде владата се стремеше законски да ги обврзе договорните органи да објавуваат информации поврзани со договорите за јавни набавки.² Владата го усвои соодветниот Закон за јавни набавки во јануари 2019 (по истекот на претходниот плански период), што стапи во сила на 1 април 2019.³

Бирото за јавни набавки (БЈН) одржува електронски систем за јавни набавки (ЕСЈН) којшто обезбедува основни податоци за набавките. Согласно со изменетиот и дополнет Закон за јавни набавки, договорните органи се сега обврзани да објавуваат на ЕСЈН известувања и тендерски документи, годишни планови за јавните набавки, и податоци за исполнувањето на договорите.⁴ Во рамки на заложбата во тековниот акциски план, БЈН ќе им препорача на сите договорни органи регистрирани на ЕСЈН исто така да ги објавуваат истите информации за набавките на сопствените вебсајтови (или, ако немаат сопствен вебсајт, на вебсајтот на институцијата под чија надлежност работат). Меѓниците повикуваат да се зголеми бројот на договорни органи што на сопствените вебсајтови ги објавуваат годишните планови за јавни набавки (и нивните измени и дополнувања), објавите за јавни набавки, и известувањето за доделениот договор, како и склучените и реализирани договори. Заложбата е релевантна за ОВП-вредноста на пристап до информации, и Меѓниците се проверливи. Може да се верификува дека поголем број договорни органи ги објавуваат гореспоменатите податоци на набавките од ЕСЈН на нивните вебсајтови.

Имплементацијата на изменетиот и дополнет Закон за јавни набавки треба да го зголеми количеството јавно достапни информации околу набавките. На пример, претходниот Закон не бараше објавување на годишните планови за јавни набавки, па во 2018 година, само околу 10 проценти од договорните органи ги објавуваа доброволно.⁵ Според истражувањето на ЕУ и ОЕЦД од мај 2019, вкупно 1,435 договорни органи се веќе регистрирани во ЕСЈН, а тие организирале 21,962 процедури за набавки во 2018 година.⁶ Овие органи сега ќе бидат задолжени да објавуваат годишни планови за набавки, заедно со други основни информации, то ЕСЈН. Сите информации на ЕСЈН се достапни, без регистрација, освен за тендерите каде поднесувањето понуди е во тек, а тие би станале достапни откако ќе истече периодот за поднесување понуди.⁷

Зголемувањето на бројот на договорни органи што објавуваат податоци од ЕСЈН на нивните индивидуални вебсајтови би можело теоретски да ја зголеми достапноста на овие информации. Сепак, оваа заложба не повикува на објавување нови информации на овие вебсајтови, без тие претходно веќе да се објавени на ЕСЈН. Понатаму, формулацијата на заложбата е донекаде ограничена, бидејќи таа повикува БЈН да „препорача“ сите договорни органи да ги објават информациите од ЕСЈН информации на сопствените вебсајтови, а не да ги задолжи да го сторат тоа. Оттука, оваа заложба веројатно ќе претставува позитивно, но во крајна линија минорно подобрување на постојната состојба.

Наредни чекори

При имплементацијата на оваа заложба, релевантните владини органи и БЈН треба да размислат да ја специфицираат редовноста на податоците што ќе се објавуваат од органите што вршат набавки.

Земајќи ја предвид важноста на транспарентноста на јавните набавки во борбата против корупцијата, владата треба да размисли во наредниот акциски план да вклучи поамбициозна заложба од оваа област во наредниот акциски план. Значителна реформа би подразбирала објавување на податоците за набавките во формат на отворени податоци што ги покрива сите пет фази на случување договор, од планирањето до имплементацијата, согласно со Open Contracting Data Standard (OCDS).

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² Macedonia End-of-Term Report, стр. 46, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf

³ Извештај од сенка за јавните набавки во Северна Македонија 2019, <http://www.ccc.org.mk/images/stories/sren.pdf>

⁴ СИГМА, Принципите на јавната администрација, Северна Македонија 2019, стр. 20, <http://www.sigmaxweb.org/publications/Monitoring-Report-2019-North-Macedonia.pdf>

⁵ Ibid., стр. 25.

⁶ Ibid., стр. 27.

⁷ Информации дадени на ИРМ од страна на МИОА во тек на периодот на ревидирање на овој извештај, пред објавувањето, 6 април 2020.

3.3. Промовирање на транспарентноста во имплементацијата на здравствените програми и воспоставување на механизам за проценка на влијанието на ефектите наспроти трошоците на these програми врз крајните корисници, преку вклученост на граѓаните

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Министерството за здравство во соработка со Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените (ECE) подготвија стандардизирана форма на годишни наративно-финансиски извештаи за секоја од превентивните и куративните буџетски програми за 2017 година и истите се објавени на веб страницата на министерството. Во текот на наредниот период ќе се продолжи со иницијативата за објавување на годишните извештаи за реализација на програмските активности за секоја од превентивните и куративните програми за здравствена заштита. Воспоставениот формат на извештај ќе значи унифицирање на параметрите за наративно известување на ниво на институција, а во себе ќе содржи податоци за тоа што институцијата има направено и постигнато со трошоците направени во тековната година соодветно на целите, резултатите и активностите предвидени со програмата. Исто така ќе обезбеди финансиско известување и ќе содржи податоци за тоа колку средства се планирани и потрошени на ниво на активност и по извршител на буџетската програма. Овие извештаи институцијата ќе ги објави на своите интернет страници во текот на првата половина од тековната година за претходната година. Министерството за здравство ќе селектира минимум една превентивна или куративна буџетска програма во соработка со Здружението за 37 еманципација, солидарност и еднаквост на жените (ECE), ќе се развијат механизми/методологии за мерење на влијанието на трошоците од истата врз крајните корисници. Вака развиениот механизам/методологија ќе се пилотира на идентификуваната пилот буџетска програма (спроведувањето на процесот на оценка и комуникацијата со крајните корисници ќе се спроведе во соработка Здружението ECE). За таа цел Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените (ECE) ќе развие и спроведе еднодневна обука за презентирање на чекорите за оценување на влијанието на буџетските трошоци врз крајните корисници на јавните услуги. Дополнително, овој процес ќе овозможи идентификување на реалните потреби и приоритети на крајните корисници кои понатаму ќе помогнат на институцијата во процесот на планирање на идните активности. По завршувањето на периодот на пилотирање, институцијата ќе ги вклучи резултатите од спроведениот процес на оценување во планирање на буџетот и активностите за избраната пилот програмата за 2021 година.

Меѓиници:

3.3.1 Изготвени и јавно достапни наративно-финансиски извештаи за програмско и буџетско известување за секоја од куративните и превентивните програми од буџетот на Министерството за здравство

3.3.2 Воведена методологија за мерење на ефектите на трошоците на крајните корисници за превентивната буџетска програма „Програма за заштита на населението од ХИВ/Сида во Република Македонија“. – Изготвен извештај со препораки за планирање на програмите за наредната буџетска година.

Почнува: август 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
3.3. Свкупно		✓	✓					✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Оваа заложба е продолжение на Заложбите 5.2 и 5.7 од третиот акциски план на Северна Македонија (2016-2018 година). Овие заложби соодветно се стремат да го подобрат пристапот до информации за здравствените програми (5.2) и да ги обучат службениците на Министерството за здравство за имплементација на методологиите за социјална отчетност, како и да одберат превентивна или куративна програма за пилотирање на новите методологии за социјална отчетност (5.7). Иако е остварен извесен напредок во поглед на обмислувањето на пилот-планот, Министерството за здравство не спроведе обука за имплементацијата на методологијата за социјална отчетност, ниту пак обезбеди обука за службениците од Министерството за здравство.²

Во рамки на сегашната заложба, Министерството за здравство планира во континуитет да објавува наративно - финансиски извештаи за превентивни и куративни програми и да воведо методологија за оценка на ефектите врз крајните корисници за превентивната буџетска програма. Пред акцискиот план, во Северна Македонија немаше јавно достапни информации за програмската и буџетската имплементација поврзани со здравствените програми финансирани од Министерството за здравство. Според претставник на ГО – поддржувач, Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените (ECE), единствен начин да се добијат информации околу опфатот на реализираните активности и износот на потрошени средства беше да се поднесе официјално барање за слободен пристап до информации од јавен карактер, што често е долготраен процес.³ Иако усвоените здравствени програми се објавени на вебсајтот на Министерството за здравство вебсајт и во Службен весник, годишните извештаи не се јавно достапни и содржат општи информации без специфики. На пример, единствените јавно достапни информации за здравствените програми беа вкупните средства потрошени за здравствена програма презентирани во Годишниот извештај, усвоени од страна на Парламентот, шест месеци по крајот на фискалната година.

Оваа заложба повикува на континуирано објавување на годишните наративно - финансиски извештаи за секоја куративна и превентивна програма, со користење на стандардизиран образец разразботен во 2017 година во соработка со ECE. Наративно - финансиските извештаи ќе вклучуваат податоци за тоа како секоја од институциите ги користи средствата што ги добива од Министерството за здравство и остварувањата во рамки на секој од нивните здравствени програми. Овие извештаи ќе бидат објавени од страна на институциите на нивните вебсајтови во тек на првата половина од тековната година за претходната година. Според претставникот на ECE, наративно - финансиските извештаи ќе вклучуваат повеќе подробности за индивидуалните програми, како што се типот на набавените лекови, количеството купени лекови, средствата потрошени за купување на лековите, и како лековите се дистрибуираат низ здравствените установи.⁴

Заложбата исто така повикува на воведување методологија за мерење на ефектите на трошоците на превентивните програми за крајните корисници, со користење на здравствената програма за заштита од ХИВ/СИДА како пилот. Со користење на оваа пилот-програма, ЕСЕ ќе спроведе еднодневна обука за јавноздравствените институции и ГО за најдобрите практики за примена на методологиите за социјален импакт ширум различните контексти на јавното здравство. Институцијата потоа ќе подготви извештај, вклучувајќи препораки за избраната пилот-програма за 2021 година. Според претставникот на ЕСЕ, оваа обука е закажана за јануари 2020.

Заложбата е релевантна за ОВП-вредноста на пристап до информации зашто се стреми информациите за оп резултатите на програмите финансирани од страна на Министерството за здравство да ги направи достапни преку годишни наративно - финансиски извештаи. Свкупно, активностите од заложбата преставуваат важни, но минорни чекори кон поголемата транспарентност на здравственото финансирање, во смисла на остварени резултати по програма и нивна ефикасност и економичност. Според претставникот на ЕСЕ, примената на методологиите за социјална отчетност е важна за да се дознае дали здравствените програми ги испорачале нивните очекувани резултати, за навремено да можат да се преземат корективни мерки. Сепак, репликабилноста на резултатите од пилот-програмата и научените лекции за најдобрите практики од еднодневната обука полесно ќе се определат а долг рок. Понатаму, иако објавувањето годишни наративно - финансиски извештаи би можело да ја подобри транспарентноста of здравствените програми, оваа активност претставува продолжение на тековната работа на ЕСЕ и Министерството за здравство што започна пред акцискиот план.

Наредни чекори

IRM препорачува воведување на пилот проценка трошоците во други области на здравството, и да се формира работна група што ќе вклучува професионалци од здравството, владини креатори на политиките и и НВОа. Работната група би можела да нарача студии на економичноста и да даде препораки за натамошни подобрување, и во однос на претставувањето на податоците (буџетирани и стварни расходи) и прилагодувањата на идните буџети врз основа на оценката трошок/ефекти. Ова може да помогне здравствените буџети подобро да се скројат по мерка на определени групи граѓани, конкретни куративни и превентивни програми, и географски региони каде потребите се недоволно задоволени.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² Macedonia End-of-Term Report, стр. 42-43, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf

³ Дарко Антиќ, Координатор за мониторинг и анализа на буџет, Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените, преписка со IRM по е-пошта, 6 декември 2019.

⁴ Види (на македонски): <http://zdravstvo.gov.mk/izveshtai/>

3.4. Промовирање на транспарентноста во имплементацијата на програмите за вработување и воспоставување механизам за проценка на ефектите на трошоците за овие програми врз крајниот корисник, преку вклученост на граѓаните

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Агенцијата за вработување на РМ во соработка со Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените (ECE) ќе подготват стандардизирана форма на годишни наративно-финансиски извештаи за секоја од активните мерки за вработување на Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот. Форматот на извештај ќе значи унифицирање на параметрите за наративно известување на ниво на институција, а во себе ќе содржи податоци за тоа што институцијата има направено и постигнато со трошоците направени во тековната година соодветно на целите, резултатите и активностите предвидени со програмата. Исто така ќе обезбеди финансиско известување и ќе содржи податоци за тоа колку средства се планирани и потрошени на ниво на активност и по извршител на буџетската програма. Овие извештаи институцијата ќе ги објавува на својата интернет страница во текот на вториот квартал од тековната година за претходната година. Агенцијата за вработување на РМ ќе селектира минимум една активна мерка за вработување од Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за која во периодот на имплементација на овој акциски план, во соработка ECE, ќе се развијат механизми/методологии за мерење на влијанието на трошоците од истата врз крајните корисници. Вака развиениот механизам/методологија ќе се пилотира на идентификуваната пилот буџетска програма/активна мерка за вработување (спроведувањето на процесот на оценка и комуникацијата со крајните корисници ќе се спроведе во соработка Здружението ECE). За таа цел ECE ќе развие и спроведе еднодневна обука за презентирање на чекорите за оценување на влијанието на буџетските трошоци врз крајните корисници на јавните услуги. Дополнително, овој процес ќе овозможи идентификување на реалните потреби и приоритети на крајните корисници кои понатаму ќе помогнат на институцијата во процесот на планирање на идните активности. По завршувањето на периодот на пилотирање, институцијата ќе ги вклучи резултатите од спроведениот процес на оценување во планирање на буџетот и активностите за пилот програмата/активната мерка за вработување за 2021 година, ќе ја усвојат развиената методологија и ќе ја аплицираат и на други активни програми и мерки за вработување.

Меѓиници:

3.4.1 Изготвени и јавно достапни наративно-финансиски извештаи за програмско и буџетско известување за секоја од активните мерки за вработување од оперативниот план за вработување на Агенцијата за вработување на Република Македонија.

3.4.2 Воведена методологија за мерење на ефектите од трошоците врз крајните корисници, за најмалку една активна мерка за вработување од оперативниот план за вработување и изготвен извештај со препораки за планирање на програми/мерки за наредната буџетска година

Почнува: август 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никаво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
3.4. Свкупно		✓	✓					✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Слично на Заложбата 3.3 со Министерството за здравство, Заложбата 3.4 се стреми да објавува наративно - финансиски извештаи за Државната агенција за вработување (АВРМ) и да воведо методологија за оценка на ефектите на трошоците на програмите на агенцијата, врз крајните корисници. Во моментот АВРМ усвојува годишни оперативни планови и изготвува годишни оперативни извештаи со генерални информации за статусот на невработените, мерките и услугите за вработување, и агрегирани информации за потрошените средства. Сепак, според претставникот од Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените (ЕСЕ),² постојните годишни оперативни извештаи имаат неколку слабости, вклучувајќи:

- Немање преглед на сите услуги за вработување што ги нуди АВРМ, придружени со дискусија за услугите што се воведени и напуштени, во споредба со претходната година, како и односите причини.
- За новововедените услуги, извештаите не содржат информации за намената за која е воведена новата услуга, или податоците или знаењето што служат како основа за воведување на нова услуга, како и очекуваните резултати.
- Индивидуалните услуги антиципирани во рамки на Оперативниот план не се опишани подробно, како на пример во смисла на текот на нивна имплементација, покривањето на крајните корисници и индикаторите користени за да се врши мониторинг и евалуација на резултатите.
- Оперативните извештаи не содржат информации за средствата потрошени по мерка за вработување и по услуга. Дополнително, извештаите не ги покажуваат изворите на средствата користени за финансирање на мерките и услугите за вработување, како ни информациите за плаќањата извршени на надворешно ангажираните компании или организации вклучени во некои од активностите.

Во моментот не постои стандардизиран формулар за годишните наративно - финансиски извештаи за програмите за вработување. Оттука, АВРМ, во соработка со ЕСЕ, најпрвин ќе подготви стандардизиран образец за секоја активна мерка на вработување, за да се користи во оперативните планови и наративно - финансиските извештаи на АВРМ. Извештаите ќе содржат податоци за минатите активности на институциите, постигањата, трошоците направени во тек на годината, и идните планирани активности. Извештаите, исто така, ќе содржат податоци за планираното и извршеното финансирање за секоја активности и по извршител на програма. Овие извештаи ќе се објавуваат од страна на институциите – спроведувачи, на нивните вебсајтови во тек на вториот квартал од тековната година, за претходната година.

ABPM и ЕСЕ исто така ќе одберат најмалку една активна мерка за вработување од Оперативниот план, за да пилотираат методологија за оценка на социјалниот импакт. ЕСЕ потоа ќе спроведе едnodневна обука за методологијата, со користење на идентификуваната програма, а институцијата ќе подготви извештај со резултатите за пилот – мерката за вработување за 2021 година. Развивањето на методологијата за импактот на трошоците и обуката се слични на планираните активности во рамки на Заложбата 3.3 (меѓу ЕСЕ и Министерството за здравство). Сепак, за разлика од таа заложба, тука не е дадена конкретната пилот програма за вработување што ќе се користи.

Заложбата е релевантна за ОВП-вредноста на пристап до информации зашто се стреми да ги направи наративно - финансиски извештаи за услугите на на АВРМ достапни за јавноста. Доколку се спроведе, заложбата може да доведе до минорно, но важно подобрување за транспарентноста и економичноста (односот цена-ефекти) на активните мерки за вработување финансирани од АВРМ. За разлика од Министерството за здравство, АВРМ немаше стандардизиран формат за известување во свотите годишни оперативни планови, пред почетокот на акцискиот план. Како што е споменато погоре, сегашните оперативни планови на АВРМ имаат неколку слабости во смисла на нивото на деталност на информациите дадени за индивидуалните услуги за вработување и нивното финансирање. Оттука, разработката на стандардизиран формат за објавување наративно - финансиски извештаи со користење на препораките на ЕСЕ би можел да го подобри квалитетот на овие информации, во споредба со постојните оперативни планови. На крајот, изготвувањето и пилотирањето на методологија за оценка на социјалниот импакт може да помогне да се подобри економичноста на другите програми за вработување на АВРМ.

Наредни чекори

Слично на Заложбата 3.4, IRM препорачува спроведување слични пилот проценки на трошоците во сферата на вработувањето и да се формира работна група што ќе вклучува здравствени професионалци, владини креатори на политики и НВОи.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² Дарко Антиќ, Координатор за мониторинг и анализа на буџет, Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените, преписка со IRM по е-пошта, 6 декември 2019.

Тема IV: Отворени податоци

4.1. Каталогизирање на податочните сетови во државните институции

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

За да можат да се отворат податоците кај институциите како и да се приоритизира отворањето на податочните сетови, потребно е во секоја институција да се направи каталог на податочни сетови што ги поседува и кои имаат отворен карактер. Анализа на 1-2 истородни податочни сетови од две или повеќе институции, разгледување на можностите за нивно унифицирање и доставување на предлог структура на податочниот сет во кој институциите би ги објавувале овие податоци. Зголемување на свесноста на институциите, граѓаните, бизнис заедницата, невладиниот сектор, како и сите други чинители во процесот на отворање и реискористување на отворените податоци, како и придобивките кои граѓаните и малите и средни претпријатија можат да ги имаат од отворањето на податоците. Поголема прегледност при приоритизацијата и отворањето на податочните сетови како и можност за анализа и компарација на истородни податочни сетови од различни институции како и поголема свесност за отворените податоци: - Граѓаните бараат од институциите отворање на податоците - Малите и средни претпријатија, и универзитетите креираат апликации со отворени податоци кои им користат на граѓаните.

Меѓеници:

4.1.1. Каталогизирање и објавување каталози со податочни сетови на порталите за отворени податоци, од најмалку 10 институции

4.1.2. Отворање на најмалку 2 податочни сета по институција, за кои е направено каталогизирање на податочниот сет

4.1.3. Стандардизација на структурата на истите податочни сетови, врз основа на анализи на 1-2 исти податочни сетови од различни институции

4.1.4. Предлог на структура за објавување на податочните сетови и објавување стандардизирање податочни сетови од институциите што се дел од анализата.

4.1.5 Организирање работилници и презентации, со вклученост на органите на државната администрација, невладиниот сектор, универзитетите, малите и средни претпријатија (минимум 5 работилници)

4.1.6 Организирање хакатони

Почнува: септември 2018 година

Завршува: септември 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
4.1 Свкупно		✓	✓						✓		Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Оваа заложба се стреми да ја подобри инфраструктурата на отворените податоци во Северна Македонија и да ја подигне јавната свест за концептот на отворени податоци. Првите четири меѓници главно продолжуваат со незавршените активности од Заложбата 2.4 од третиот акциски план на земјата (2016-2018 година).² Тие го повикуваат Министерството за информатички услуги (МИОА) да:

- каталогизира и објави податочните сетови од најмалку 10 институции на новиот портал за отворените податоци,
- да отворат најмалку два податочни сета по институција за што податочните сетови биле каталогизирани,
- да ја стандардизираат структурата на податочните сетови врз основа на анализата на сличните податочни сетови од страна на различни институции, и
- да изготват структура за објавување на податочните сетови и објавување на стандардизирани податочни сетови од страна на институциите што се дел од анализата.

Слично, конечните два Меѓници делумно ги продолжуваат незавршените активности според Заложбата 2.3 од третиот акциски план. Конкретно, тие го повикуваат МИОА да го популаризира концептот на отворени податоци преку одржување работилници со државните институции, ГО, универзитетите, и малите и средни претпријатија (МСП), како и преку хакатони. Акцискиот план го истакнува недостигот од информации за достапноста на ваквите бази на податоци и ја потцртува тешкотијата да се анализираат податоците, поради различна структура на податочните сетови.³

Заложбата е релевантна за ОВП-вредноста на пристапот до информации зашто опфаќа мерки за олеснување на јавниот пристап кон податоците во посед на владата. Иако каталогизирањето на податочните сетови може да ја подобри удобноста на пристапување кон отворените податоци, не мора да значи дека тоа го зголемува и количеството отворени податоци што се обелоденети. Во време на пишување на овој извештај, новоотворениот портал за отворени податоци на Северна Македонија содржи 224 податочни сетови од 50 јавни институции и 27 каталожи.⁴ Нејасен е степенот во кој отворањето 1-2 податочни сетови по институција и каталогизирањето на податочните сетови од 10 институции претставува значително зголемување на постојните расположливи податоци. Свкупно, предложените активности од оваа заложба би можеле да претставуваат умерено подобрување во однос на расположливоста и достапноста на отворените податоци. Сепак, крајното значење на активностите најмногу ќе зависи од тоа кои 10 институции се вклучени и кои податочни сетови ќе станат достапни.

Наредни чекори

За значително да се подобрат практиките за отворените податоци, МИОА би можело да го прошири бројот на институции опфатени во рамки на оваа заложба. Исто така, би можело да ги вклучи релевантните организации и корисници на податоци во идентификувањето на приоритетите и податочните сетови со висока вредност, што треба да се отворат, и да се осигура дека на нив ќе се примени стандардизацијата.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² IRM, Република Македонија Периодичен извештај 2016-2018 година, стр. 18-21, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf

³ ОБП Национален акциски план 2018 -2020 година, стр. 42, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

⁴ Од декември 2019, <http://www.otvorenipodatoci.gov.mk/en/>

4.2. Регионални иницијативи за соработка во сферата на отворените податоци

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Македонија веќе има развиено стандард за мета-податоци кој ќе биде имплементиран во новиот портал за отворени податоци. Овој стандард би бил појдовна точка за развој на стандарди на мета-податоци на регионално ниво.

Меѓеници:

4.2.1. Основање работна група за отворените податоци во регионот

4.2.2. Анализа на македонскиот стандард на метаподатоци од страна на работната група

4.2.3. Изготвување на нацрт стандард на метаподатоци на регионално ниво

Почнува: септември 2018 година

Завршува: септември 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
4.2 Свкупно		✓	✓					✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Согласно со Заложбата 2.1 from третиот акциски план на Северна Македонија 2016-2018 година), Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА), во соработка со меѓународни и локални ГО, создадоа стандард на метаподатоци за податоците на владата. Стандардите се базираа на DCAT-AP платформа, која е стандард користен од ОК, САД и европски портали за податоци.² Заложбата во тековниот акциски план се стреми да го употреби ова врз стандардот на метаподатоци на Северна Македонија како почетна точка за развој на регионален стандард на метаподатоци ширум шесте западнобалкански земји (WB6), за да се промовира конзистентност ширум регионот.³ Според акцискиот план, не сите портали на отворени податоци на регионалните земји ја имплементирале опцијата за внесување метаподатоци и шесте земји користат различни податочни сетови за метаподатоци.

Метаподатоците додаваат полиња и дескриптори на множеството податоци и обезбедуваат конзистентна рамка за разновидни податочни сетови. Освен ако податочните сетови ги имаат истите полиња за метаподатоци, меѓусебната споредливост и комбинирањето на податоците во анализи е проблематично. Заедничките метаподатоци ја зголемуваат пребарливоста и интегрирањето на податочните сетови.

Заложбата конкретно планира да воспостави регионална работна група за отворените податоци, која потоа ќе го анализира стандардот на метаподатоци на Северна Македонија и ќе изготви нацрт – стандард за регионот. Целта да се подобри регионалниот стандард на метаподатоци прави заложбата да е релевантна за ОВП-вредноста на пристап до информации. Планираните активности се проверливи, иако им недостигаат детали во смисла на тоа кој се очекува да учествува во регионалната работна група и во нејзиното работење, освен анализирањето и изготвувањето на новиот стандард на метаподатоци. Усвојувањето на регионален стандард на метаподатоци може да води до поголема конзистентност ширум регионот и да ги хармонизира информациите од различните национални портали за отворени податоци меѓу шесте земји. Сепак, без поголеми подробности во однос на потребата од регионален стандард на метаподатоци, севкупните потенцијални ефекти се сметаат за незначителни.

Наредни чекори

IRM препорачува земјите од WB6 да се договорат кои стандарди за метаподатоци треба да станат стандард во регионот (за поширока споредливост, на пример, стандардот на платформата DCAT-AP). Дополнително, земјите од WB6 би можеле да работат за да пилотираат ова во конкретни сфери каде регионалните споредби меѓу земјите би давале најмногу увид за претстојните одлуки за политиките. Ова може да биде или по едно министерство во секоја земја, или може да биде на локалните нивоа во соседните земји, на пример, делови од Албанија или Србија што се граничат со Северна Македонија.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² IRM, Република Македонија Периодичен извештај 2016-2018 година, p 19, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf

³ The Western Balkans six (WB6) се однесува на Албанија, Босна и Херцеговина, Косово, Црна Гора, Северна Македонија и Србија.

Тема V: Транспарентност на локално ниво

5.1 Воспоставување нови алатки за финансиска транспарентност подобрување и отчетност на ЕЛС и за социјална инклузија

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Воспоставување на електронски табли во општините како многу достапен начин за информирање на членовите на советите и воопшто на граѓаните за клучните финансиски податоци од работењето на општината и јавните служби, преку автоматско преземање на 45 кварталните извештаи за реализацијата на буџетот подготвени од страна на општинската администрација и нивна достапност за членовите на советите и за јавноста со помош на контролните табли. Податоците се објавуваат на начин кој што ќе биде разбирлив за членовите на советите кои што не се финансиски експерти, како и за граѓаните. Целта е со поголема информираност, членовите на советите да можат поодговорно да ја вршат контролната функција, како и да донесуваат одлуки врз основа на информации и во тесна соработка и во консултација со граѓаните. Имплементација на проекти кои што ќе го поттикнат инклузивниот пристап во донесувањето на одлуките. Исто така и прилагодување на ВЕБ страниците на општините на потребите на лицата со попреченост, со цел да се овозможи пристап до информации и поголема вклученост и на овие лица во процесите на донесување на одлуки.

Меѓеници:

5.1.1 Основање електронски информациски табли, со податоци за финансиското работење на вебсајтовите на општините Чаир, Велес, Охрид, Струмица, Свети Николе и Валаново

5.1.2 Спроведување дополнителна алатка (една во секоја од 24 општини) за воведување иновации во управувањето.

5.1.3 Поддршка за спроведувањето проекти во вкупно 24 општини во соработка со граѓаните и ГО

5.1.4 Основање електронски информативни табли со податоци за финансиското работење на вебсајтовите на нови 18 општини

5.1.5 Подготовка на Водич и адаптација на вебсајтовите на општините од Источниот плански регион за лица со попречености

5.1.6 Обука за пристап до информации, за лица со попречености

5.1.7 Кампања за правото на еднаков пристап до информации и услуги за сите граѓани на локално ниво

Почнува: август 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
5.1 Свкупно		✓	✓						✓		Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Оваа заложба ја продолжува Заложбата 6.2 од третиот акциски план на Северна Македонија (2016-2018 година), која содржеше мерки за подобрување на финансиската транспарентност на единиците на локалната самоуправа (ЕЛС). Заложбата водеше до создавање кориснички панели (кориснички панели) што им овозможуваат на корисниците да пристапат и да симнат финансиски податоци за 20 показатели во пет од шесте таргетираните општини.² Меѓу овие показатели треба да се, меѓу другото, вкупните оперативни приливи и трошоци, приходите и расходите по категорија, финансиските обврски, статусот на долгот и задолженоста на општините и јавните претпријатија.³

Оваа тековна заложба се стреми да ги прошири овие напори со воспоставување слични финансиски кориснички панели за вебсајтовите на 18 дополнителни општини од Северна Македонија (Меѓник 5.1.4). Со ова, вкупниот број општини би стасал до 24 (вклучувајќи ги шесте од третиот акциски план). Заложбата, исто така, повикува на имплементација на дополнителна алатка за воведување иновации во управувањето, за секоја од 24 - те општини (5.1.2). Воведувањето на иновации во управувањето за првите шест општини не беше завршено во тек на третиот акциски план и беше пренесено во овој план. Иако не е специфицирано во тековните заложби, дополнителната алатка за иновации се стреми да ги олесни јавните консултации и да ѝ помогне јавноста полесно да стигне до конкретни услуги или податоци. Понатаму, заложбата има за цел да имплементира проекти во 24-те општини во соработка со јавноста и граѓанското општество (5.1.3). На крај, заложбата има додатен фокус на поддржување луѓе со попреченост при пристапувањето до информации на локално ниво. Поконкретно, има намера да ги направи општинските вебсајтови попростапни за лица со попреченост (5.1.5), да спроведе обуки за лица со попречености за пристапувањето до информации (5.1.6) и да спроведе кампања за правото на еднаков пристапот до информации и услуги за сите граѓани (5.1.7).

Заложбата е директно релевантна за ОВП-вредноста на пристап до информации, зашто се стреми да го подобри пристапот кон финансиските податоци во посед на ЕЛС, вклучително за лица со попречености. Повеќето останати планирани активности се проверливи, иако за некои недостасуваат важни подробности што би можеле да помогнат да се проценат нивните потенцијални ефекти. На пример, обуките и кампањите во рамки на Меѓниците 5.1.6 и 5.1.7 не обезбедуваат натамошни информации за тоа како овие активности ќе се спроведат. Покрај ова, нејасно е како Меѓник 5.1.1 се разликува од веќе завршената активност од претходниот акциски план, имено воспоставувањето на финансиски кориснички панели во првобитните шест општини.

Севкупно. оваа заложба би можела да претставува умерено подобрување на пристапот до финансиски информации чии иматели се ЕЛС. Особено, таа има за цел да ја прошири праксата на финансиски кориснички панели од првобитните шест општини до 24. Како што е забележано во Годишниот извештај на IRM за претходниот акциски план, корисничките панели (со вклучување на идентификуваните индикатори) значително го прошируваат количеството финансиски податоци достапни за јавноста за шесте првобитни општини.⁴ Дополнително, онлајн и мобилните алатки овозможуваат полесен пристап до финансиските податоци, со можноста тие да се симнат и да се ракува со нив. Ако 18те нови општини можат да ги репродуцираат успехите и да вклучат слични финансиски индикатори, оваа заложба би можела да понуди понатамошен преседан што ќе го следат други ЕЛС. Ако заложбата ја достигне својата цел од 24 општини, ова би значело дека приближно една третина од сите општини во Северна Македонија би ги имале овие финансиски кориснички панели.⁵

Наредни чекори

Министерството за локална самоуправа би можело да ги приоритизира следните дополнителни акции за да осигура дека мерките за подобрување на буџетската транспарентност ќе бидат делотворни:

- Да се изложи детален план за ангажирање на граѓаните и ГО во процесот на поставување на информативните табли и имплементацијата на останатите владини иницијативи
- Покрај мерките за транспарентност, единиците на локалната самоуправа би можеле да истражат механизми за учеството на јавноста воедно и во формулацијата на буџетот и мониторингот на неговата имплементација. Овие механизми би може да вклучуваат партиципативно буџетирање и социјални ревизии.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² Во време на периодичниот извештај на IRM, Чаир, Охрид, Свети Николе, Валандово и Велес имаа разработено кориснички панели, а корисничкиот панел за Струмица беше на пат.

³ IRM, Република Македонија Периодичен извештај 2016-2018 година, стр. 57, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf

⁴ Ibid.

⁵ Во Република Северна Македонија има 84 општини, <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/Macedonia.aspx>

5.2 Подобрување на јавниот сервис преку институционална соработка помеѓу ЕЛС и ГО

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Развивање на механизам и алатки за транспарентна распределба на средства од општинските буџети за финансирање на проекти на ГО, дизајнирање на грантови шеми, зајакнување на капацитетите на ЕЛС и на ГО за реализација и користење на средствата, мониторирање на процесот.

Меѓеници:

5.2.1 Изготвување методологија и алатки за финансирање на ГО од општинските буџети и за мониторинг на процесот на извршување на средствата.

5.2.2 Развивање на капацитети на локалната администрација и ГО во општините (Куманово, Струмица, Гостивар, Кавадарци и Ресен) за транспарентно финансирање, мониторинг и имплементација на општинските проекти со ГО.

5.2.3 Обезбедување социјални услуги од организации на граѓанското општество во општините Куманово, Струмица, Гостивар, Кавадарци и Ресен

Почнува: август 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никаво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
5.2 Свкупно		✓		✓				✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Оваа заложба делумно продолжува од Заложбата 6.3 во третиот акциски план на Северна Македонија (2016-2018 година), која се стремеше да ги подобри институционалните механизми за граѓанското општество и граѓаните да учествуваат во донесувањето одлуки на локално ниво.² Сегашната заложба се фокусира конкретно на една од недовршените активности на претходната заложба, имено снабдување на одредени општини со финансиска поддршка (преку грантова шема) за да се употреби новиот институционален механизам за учество на граѓанското општество. Сегашната заложба конкретно повикува на изготвување методологија и алатки за финансирање ГО од општинските буџети, како и надгледување на трошењето на насочените средства. Заложбата, исто така, опфаќа развивање на капацитетите на локалните власти и ГО во имплементирање проекти и вршење социјални услуги во пет општини (Гостивар, Кавадарци, Куманово, Ресен и Струмица). На крај, повикува за ГО да вршат социјални

услуги во истите пет општини. До завршетокот на претходниот акциски план, од овие пет општини, само Кавадарци и Струмица можеа да одат понатаму, со имплементирање на нивните односни грантирани проекти.

Оваа заложба е релевантна за ОВП-вредноста of граѓанското учество бидејќи се стреми да го подобри капацитетот на граѓанското општество да подобро врши социјални услуги на локално ниво. Имплементацијата на оваа заложба е проверлива севкупно. Но некои од активностите се неодредени во поглед на развојот на капацитетите на ГО да имплементираат транспарентни општински проекти и да даваат социјални услуги на јавноста.

Појаснувањето на правилата за грантирање средства на ГО од страна на локалните самоуправи (ЕЛС) е добредојден чекор кон зголемување на транспарентноста околу распределбата на јавните средства. На ЕЛС во Северна Македонија генерално им недостасуваат институционални механизми за соработка меѓу ЕЛС и локални ГО околу социјалните услуги. Како што е претходно набележано во Извештајот на IRM за напредокот(2016-2018 година), ваквиот недостиг на механизми често води до неефикасно користење на средствата грантирани на ЕЛС и ГО.³ Оттука, имплементацијата на оваа заложба би можела да води до подобра соработка меѓу ЕЛС и локалните ГО за испорака на социјални услуги во петте општини – учеснички, како и поекономична испорака на социјалните услуги од страна на ГО. Сепак, на заложбата ѝ недостасуваат важни подробности околу тоа какви специфични социјални услуги ќе бидат давани од страна на ГО, и како ГО и ЕЛС ќе ја подобрат нивната соработка при спроведувањето локални проекти. Поради недостигот од детали и ограничениот тешко е да се проценат потенцијалните ефекти освен минорните

Наредни чекори

IRM го препорачува следното на Министерството за локална самоуправа:

- Да се артикулира план во однос на делотворното ангажирање на ГО за давање социјални услуги во општините.
- Да се консултираат ГО за условите за распределба на средства и за видовите услуги што ги даваат општините.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² IRM, Република Македонија Периодичен извештај 2016-2018 година, p 61, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf

³ IRM, Република Македонија Среднорочен извештај 2016-2018 година, p 61, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/11/Macedonia_Mid-Term_IRM-Report_2016-2018_EN.pdf, p 73.

5.3. Инклузивен начин на носење одлуки за да поттикне локален и регионален развој

Текстот на залошката како што е застапен во акцискиот план:¹

Во секој од осумте плански региони ќе се спроведе: - Одржани 4 форумски сесии и најмалку по една средба на работните групи помеѓу сесиите; - Репрезентативна претставеност на институциите и граѓаните (минимум 40 учесници) на форумските сесии; - Добро структурирани квалитетни дискусии, со поголем дел од времето одвоено на експертска поддршка, проектни идеи и препораки; - Спроведени промотивни активности во регионите; - Воспоставени неформални и формални партнерства помеѓу интересните групи; - Развиени повеќе проектни идеи; - Дадени препораки на институциите и истите земени во предвид; - Имплементирани одржливи проекти со видно соocio-економско влијание на заедницата.

Меѓиници:

5.3.1 Избор на модератори, претставници на граѓанскиот сектор. Модераторите ќе бидат избрани од страна на Центрите за развој на планските региони, со поддршка од надворешен консултант, од листата на модераторите на форумот во ЗЕЛС.

- Обука за Центрите за развој на планските региони за спроведување форумски сесии
- Избор на клучни локални партнери. Модераторите, заедно со Центрите за развој на планските региони, ќе бидат задолжени за регрутирање учесници во форумот. Оперативната група е задолжена да ги покани учесниците на форумот, во согласност со предлог проектот и нивното познавање на регионот, користејќи различни алатки.

5.3.2 Организирање 4 форумски сесии во секој плански регион. Со користење на пристапот до форумот, форумот ќе започне со детектирање на клучните проблеми и решенија, подготвување предлог проекти и селекција на проекти кои ќе бидат презентирани пред Советите на планските региони, за да бидат финансирани.

5.3.3 Имплементација на избраните проекти

Почнува: август 2018 година

Завршува: декември 2020

Преглед на залошката	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
5.3 Свкупно		✓		✓				✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Оваа заложба се стреми да се осврне на разликите во развојот на различни делови на Северна Македонија преку поинклузивно учество во процесот на донесување одлуки на општинско ниво. Заложбата повикува на одржување четири форум дискусии со учество на клучни локални партнери и со посебен фокус на жени и малцински етнички групи. Меѓниците главно се фокусираат на техничките аспекти на организирање форумски дискусии, вклучувајќи го и изборот на модератори и учесници (5.3.1), и идентификација и подготвување предлог проекти за финансирање (5.3.2) и евентуална имплементација (5.3.3).

Заложбата дава детален преглед на четирите форуми кои ќе се одржат, вклучувајќи го минималниот број учесници во секој од нив (40) и минималниот процент на жени во секоја форумска сесија (40 проценти). Исто така, појаснува дека модераторите и претставниците ќе бидат избрани од Центрите за развој на планските региони и со поддршка на надворешни консултанти. Како таква, заложбата е проверлива и релевантна за ОВП-вредноста на граѓанското учество. Додека форумските дискусии би можеле да доведат до поголемо локално учество (особено за малцински групи) и проектите кои на крајот би биле одбрани за финансирање би можеле да доведат до поголем регионален развој, потенцијалните ефекти од овие активности е тешко да се проценат како нешто повеќе од минорни. Вистинските ефекти во голема мерка ќе зависат од тоа како заложбата ќе се имплементира.

Наредни чекори

Министерството за локална самоуправа би можело да ја осигура систематската и тековната интеграција во развојното планирање и проектните одлуки на механизми кои ќе осигураат претставеност и учество на чинители од граѓанското општество. Министерството, исто така, би можело да врши проценки на ефектите за сите планирања и за повеќегодишни планови за стратешки развој.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020_година_EN.pdf

5.4. До отпорно Скопје преку достапност на податоците

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Вклучување на граѓаните во креирање на решенија за Отпорно Скопје

Меѓици:

5.4.1 Овозможување бесплатен пристап до низа податоци во различни сектори чии иматели се Градот Скопје и неговите јавни претпријатија: транспорт, енергетика, вода, ерозија, зеленило, климатски промени, итн.

5.4.2 Активна инклузија на граѓаните во создавањето на најмалку две решенија/јавни услуги кои ќе ја зголемат отпорноста на Градот Скопје

5.4.3 Организирање хакатон кој, врз основа на отворените бази на податоци, ќе им овозможи на граѓаните да создадат решенија за одржлив и отпорен Град Скопје.

Почнува: август 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
5.4 Свкупно		✓	✓	✓				✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Главниот град на Северна Македонија, Скопје, содржи околу една третина од населението на земјата и е еден од најзагадените градови во Европа.² Оваа заложба се стреми да воспостави пристап до податоци во различни сектори чии иматели се градот Скопје и јавните претпријатија. Исто така, повикува за вклучување на граѓаните во создавање на најмалку две јавни услуги кои ќе ја зголемат “отпорноста” на Скопје за да се осврнат на проблемите околу климатските промени како и организирање на хакатон за да го подобри одржливиот развој на градот

Оваа заложба е поврзана со проектот Отпорно Скопје (подржан од УНДП), кој се стреми да го направи градот поотпорен на климатските промени и други закани по животната средина, и да ѝ помогне на јавната администрација да дизајнира и достави подобри услуги за нејзините граѓани.³ Според акцискиот план, во текот на изминативе години Скопје поддржувал низа студии делумно под проектот Отпорно Скопје) кои собирале податоци за базата на податоци на Скопје.⁴ На пример, за време на изготвувањето на стратегијата за климатските промени за Отпорно Скопје, беше спроведено истражување за потенцијални алтернативни ресурси за снабдување со квалитетна вода.⁵ Не сите податоци и наоди од истражувањето се лесно достапни за јавноста.

Првиот Меѓник ветува бесплатен пристап до “низа податоци во различни сектори”. Меѓутоа, Меѓникот, не дава конкретни информации на изворот и опфатот на податоците на кои се однесува. Останува нејасно дали овозможувањето на бесплатен пристап би се осврнало на проблемот. Вториот Меѓник предвидува ангажирање на граѓаните во создавањето на најмалку две решенија/ јавни услуги. Овој Меѓник не потенцира како ќе се спроведе оваа мерка, на пример, како граѓаните ќе бидат избрани за учество во двете решенија/ јавни услуги. Третиот Меѓник вклучува организирање на хакатон.

Оваа заложба е релевантна за вредностите на ОВП of пристапот до информации и граѓанското учество. Ако се имплементира, земајќи го предвид начинот на кој е напишана, заложбата би имала минорен импакт на подобрување на транспарентноста и граѓанското учество. Заложбата го дискутира ангажманот на граѓаните во создавањето на решенија за да се зголеми отпорноста на градот, но го ограничува овој ангажман на најмалку две решенија/јавни услуги. Исто така не прецизира како граѓаните можат да останат ангажирани во процесот.

Според владата, Секторот за заштита на природата и животната средина на Град Скопје има мапирано постоечки студии /документи и бази на податоци со цел да ги идентификува потенцијалните извори на податоци. Овие потенцијални извори на податоци покриваат различни сектори на заштита на животната средина, како вода, почва, зеленило, воздух, бучава, климатските промени, контрола на емисии и здравството. Градот има намера да ги собере и организира сите достапни податочни сетови кои може лесно да се извлечат од изворите на податоци и да ги објави во формат на отворени податоци.⁶

Наредни чекори

Градот Скопје би можел да прецизира кои видови информации да се направат јавни. Исто така, би можел да воспостави тековни механизми за граѓанското учество во изборот и планирањето на проекти за подобрување на одржливоста на животната средина. На крај, градот Скопје би можел да прецизира кои институции се вклучени во имплементацијата на проектот „Отпорно Скопје”.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² Al Jazeera, Inside Skopje, Europe's most polluted capital city, 19 March 2019, <https://www.aljazeera.com/indepth/features/skopje-europe-polluted-capital-city-190312092012504.html>

³ УНДП, Republic of North Macedonia, Resilient Skopje: Scaling-up for Sustainability, Innovation and Climate Change, <http://www.mk.undp.org/content/north-macedonia/en/home/projects/Resilient-Skopje-Scaling-up-for-Sustainability-Innovation.html>

⁴ ОВП Национален акциски план 2018 година-2020, p 43, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018 година-2020_EN.pdf

⁵ Resilient Skopje: Climate Change Strategy, p. 19 <https://skopje.gov.mk/media/4051/resilient-skopje-strategy-eng.pdf>

⁶ Информации дадени на IRM од страна на МИОА во тек на периодот на ревидирање на овој извештај, пред објавувањето, 6 април 2020.

Тема VI: Пристапот кон правдата

6.1. Пристапот кон развој на правдата

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Откако ќе стапи на сила Законот за бесплатна правна помош, Министерството за правда заедно со ФООМ ќе спроведе Национално истражување на правните потреби на граѓаните, со цел развивање на план или стратегија за правно зајакнување во согласност со претходно добиените наоди. Планот, односно стратегијата министерството ќе ја подготви во соработка со ГО и даватели на БПП, паравправна помош и други модели на правни услуги. Министерството за правда во партнерство со ГОи ќе ги финансира и одржува постоечките бази на податоци и веб страницата www.pravnozajakni.mk која содржи информации за 53 сите облици на правна помош и еднаков пристап до правда за сите граѓани. Понатаму, во соработка со ГОи министерството ќе развие методологија за оценка на капацитетите и квалитетот на дадената бесплатна правна помош од страна на подрачните одделенија, како и методологија за следење на имплементацијата на Законот за бесплатна правна помош, како и спроведување на кампања со цел подигање на свесноста кај граѓаните за правото на бесплатна правна помош.

Меѓеници:

- 6.1.1. Донесување Закон за бесплатна правна помош
- 6.1.2. Спроведување национално истражување за правните потреби на граѓаните
- 6.1.3. Изготвување Национален план (стратегија) за правно зајакнување
- 6.1.4. Мониторинг на имплементацијата на законот преку разработка на методологија и подготовка на анализа за проценка на капацитетите на единицата
- 6.1.5. Учество во кроз-секторско креирање политики за правно зајакнување, заедно со другите засегнати министерства, институции и локални власти на национално и локално ниво
- 6.1.6. Изготвен извештај за дадената правна помош за секоја година одделно
- 6.1.7. Спроведување кампања за правно зајакнување на граѓаните
- 6.1.8. Организирање сесии за правно зајакнување на граѓаните
- 6.1.9. Поддршка за одржувањето на постојните бази на податоци и вебсајтот www.pravnozajakni.mk кој содржи информации за сите форми на правна помош и еднаков пристап кон правдата за сите граѓани.

Почнува: август 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијални ефекти				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
6.1 Свкупно		✓	✓	✓	✓					✓	Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Оваа заложба предлага неколку мерки насочени кон зајакнување на пристапот кон правна помош во Северна Македонија. Според истражувањето на Фондацијата Отворено општество- Македонија (ФООМ), половина од населението на Северна Македонија (49 проценти) пријавиле дека искусиле најмалку еден проблем со правдата во период од три години. Најчестите проблеми се поврзани со домувањето и имотот (26.4 проценти)², а други често пријавувани проблеми ги вклучуваат оние поврзани со вработувањето, заштита на потрошувачите и пари или долгови. Во поново време, Извештајот на World Justice Project's 2019, Глобален увид за пристапот кон правдата, утврди дека 47 проценти од анкетираниите во Северна Македонија пријавиле правен проблем во изминатите две години, 15 проценти биле способни да дојдат до помош, а 36 проценти почувствувале дека процесот за разрешување на нивниот правен проблем бил праведен.³ Според претставник на ФООМ, голем број луѓе во Северна Македонија не се свесни за нивните права и решаваат да не покренат формални процеси за решавање на правни проблеми поради оптоварувањето на финансиските трошоци поврзани со судските процедури.⁴ Наместо тоа, граѓаните често претпочитаат да бараат правна помош од пријатели, роднини или здруженија каде што можат бесплатно да добијат ваква помош.

Оваа заложба предлага разни активности насочени кон подобрување на пристапот кон правдата. Постојат повици да се прифати нов Закон за бесплатна правна помош (ЗБПП) наместо постоечкиот закон од 2009.⁵ Според претходниот ЗБПП, критериумите за добивање бесплатна правна помош биле строги и ограничени на граѓаните, и немало независно тело да ја надгледува имплементацијата на законот.⁶ Новиот ЗБПП ќе го прошири опфатот на правни проблеми за кои може да се одобри бесплатна правна помош, и исто така, да го прошири опфатот на прелиминарна правна помош дадена од овластени здруженија и подрачни единици на Министерството за правда. Покрај ова, според новиот закон, државата ќе ги покрие сите трошоци кои произлегуваат од правен спор за кој е дадена бесплатна правна помош, вклучувајќи и административни и судски трошоци, како и трошоци за вештачење.⁷

Заложбата исто така се стреми да спроведе национално истражување врз граѓаните правните потреби откако ќе се усвои новиот ЗБПП, да изготви национална стратегија за правно зајакнување и континуирано да ја надгледува имплементацијата на ЗБПП. Во други активности спаѓаат и спроведување кампања и организирање сесии за правно зајакнување на граѓаните, и континуирано одржување на новопокренатиот вебсајт www.pravnozajakni.mk, кој служи како ресурс за информации на правата и достапни правни услуги.⁸ Според ФООМ, базата на податоци ќе им овозможи на корисниците да

побараат правна помош и да бараат низ често среќавани правни проблеми за да ја пронајдат најсоодветната опција за нив.

Оваа заложба е релевантна за вредностите на ОВП на пристапот до информации бидејќи се стреми да го зајакне јавниот пристап до информации на опции за бесплатна правна помош и да поттикне отчетност поради тоа што има за цел да го направи пристапот кон правдата поевтин, подостапен, и поефикасен за јавноста. Исто така е релевантна за ОВП-вредноста на граѓанското учество поради тоа што Министерството за правда има намера да соработува со граѓанското општество за да развие методологија за проценка на капацитетите и квалитетот на дадената бесплатна правна помош од страна на подрачните единици, како и методологија за надзор на имплементацијата на Законот за бесплатна правна помош. Предложените активности се проверливи, иако на некои им недостигаат подробности како што се кампања и сесии за правно оможување на граѓаните (Меѓниците 6.1.7 и 6.1.8), како и новите информации кои ќе бидат достапни на вебсајтот www.pravnozajakni.mk

Ако целосно се имплементира, оваа заложба потенцијално би можела да го трансформира пристапот кон правдата во Северна Македонија. Особено, новиот ЗБПП би можел да се осврне на голем број од недостатоците на претходниот закон како што беше објаснето погоре. Покрај ова, со ова поврзаните извештаи, мониторинг, кампања и мултисекторското креирање политики би ја подигнале свеста кај администрацијата и јавноста и би ја потпомогнале имплементацијата на законот.

Наредни чекори

За Националниот план (Меѓник 6.1.3), IRM препорачува Министерството за правда да размисли да спроведе партиципативен процес на планирање со владините и невладините чинители, експерти, и претставници на клучните корисници. Ваквите консултации може да имаат неколку дела и да се наградат врз истражувањето на законските потреби:

- Да се приоритизираат и рангираат законските потреби, врз основа на превалентноста и ефектите;
- Да се идентификуваат капацитетите според сектор (на пр., домување, вработување, семејно право, кривично право);
- Да се мапираат јазовите меѓу двете области погоре;
- Да се идентификуваат правични, економични начини за поддршка, вклучително (но не ограничувајќи се само на нив):
 - кампањи за подигање на јавната свест;
 - поддршка (субвенции, судски такси, даночни ослободувања, грантови, обука) за невладините даватели на правни услуги;
 - полн спектар од механизми за решавање спорови (административни, судски, и приватни).

Дополнително, IRM препорачува:

- Да се изложи временска рамка и фреквенција со која би се извршувале и испорачувале известувањето, активностите и истражувањето.
- Да се даде можност ГОи и јавноста да учествуваат и да коментираат за ЗБПП, и пред тековната фаза на усвојување и по неа, и да формираат работна група, вклучувајќи ГОи, за ревидирање на нацртите и предлагање амандмани.
- Да се одржат јавни консултации и експертски тркалезни маси за да се дебатира за наодите од истражувањата и нацрт – стратегијата и да се спроведе проценка

на расположливоста (и трошоците) на вистинските вештини за правната проесија, во доволен број за да се задоволат потребите.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² Law Watch Analyses, Правни потреби и пат до правдата во Република Македонија, <https://fosm.mk/wp-content/uploads/publications/20131810-Analiza-eng.pdf>

³ World Justice Project, Global insights on access to justice, p 62, <https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-A2J-2019.pdf>

⁴ Ивона Сталевска, Програмски координатор, Фондација Отворено општество - Македонија, преписка со IRM по е-пошта, 10 декември 2019.

⁵ The Assembly of the Република Македонија, https://www.legislationline.org/download/id/4418/file/fYROM_Law%20on%20Free%20Legal%20Aid_2009_en.pdf

⁶ European Commission, <https://www.equalitylaw.eu/downloads/4895-republic-of-north-macedonia-new-law-on-free-legal-aid-provides-clear-ground-for-protection-in-discrimination-cases-pdf-91-kb>

⁷ Ивона Сталевска, Програмски координатор, Фондација Отворено општество - Македонија, преписка со IRM по е-пошта, 10 декември 2019.

⁸ Foundation Open Society Macedonia, <https://fosm.mk/en/current-project/new-website-with-advice-for-legal-empowerment-of-citizens/>

6.2. Подобрување на пристапот кон правдата за маргинализираните групи граѓани

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

На почетокот на 2019 година ќе бидат формирани четири Центри за пристап до правда во рамките на општините Тетово, Шуто Оризари, Делчево и Прилеп кои ќе обезбедуваат правна помош за сите граѓани кои се соочуваат со правен проблем. Овие центри ќе бидат менаџирани од страна на ГОи, а поддржани од општините и Министерството за труд и социјална политика. Министерството за труд и социјална политика во соработка со ФООМ ќе обезбеди континуирани обуки за параправници на вработените во Ромските информативни центри. ФООМ ќе обезбеди обука за вработените во Министерството за труд и социјална политика со цел јакнење на капацитетите на вработените за концептот за правно зајакнување и неговата поврзаност со ОВП. Од заложбата се очекува: - Формирани центри за пристап до правда во 4 општини кои ќе им овозможат на граѓаните полесен пристап до правни и параправни услуги и полесно остварување и заштита на правата - Градење на капацитетите и вештините на вработените во Ромските информативни центри преку 3 обуки за параправници - Зголемен пристапот и квалитетот (scaling) на правните услуги за сиромашни и маргинализираните групи граѓани во 14 општини. Освен со обезбедувањето на правни услуги, нивното правно зајакнување ќе биде постигнато преку активности за правно описменување и мобилизирање за преземање самостојни акции за застапување. -Јакнење на капацитетите на вработените во Министерството за труд и социјална политика за да се обезбеди одржливост на заложбата. - Подготвен извештај за обезбедени услуги од страна на вработените во РИЦ за секоја година одделно

Меѓеници:

6.2.1. Обуки за вработените во 14 Ромски информативни центри за обезбедување адвокатска/правна помош (пристап кон правдата)

6.2.2. Основање и одржување на на Центри за пристап кон правдата во 4 општини (Прилеп, Делчево, Шуто Оризари, Тетово) за сиромашните сиромашните и маргинализираните групи граѓани

6.2.3. Обука за вработените на Министерството за труд и социјална политика

6.2.4. Учество во крос-секторско креирање политики за правно јакнење, заедно со други засегнати министерства, институции и локалните власти на национално и локално ниво

6.2.5. Подготвува извештаи за услугите што ги дава вработените на РИЦ за секоја година одделно

Почнува: август 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
6.2 Свкупно		✓	✓	✓	✓					✓	Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Во рамки на оваа заложба, Министерството за труд и социјална политика (со поддршка од граѓанското општество) се стреми да го подобри пристапот кон правдата за сиромашните и маргинализираните групи во Северна Македонија, со особен фокус на ромската заедница во земјата. Невработеноста во рамки на оваа група се проценува на 49 проценти во 2019, значително над националниот просек, и заедницата има висока стапка на сиромаштија и ниски степени на формално образование.² Според Фондацијата Отворено општество Македонија (ФООМ), ромската заедница во земјата се соочува со разновидни препреки во однос на пристапот кон правдата, како што се дискриминацијата, високите трошоци на услугите, немањето свест за законските права, и географските, јазичните и културните бариери.³ Непознавањето на постојните права, а особено правото на здравствени услуги, често ги остава во ранлива положба. На пример, Ромите јавуваат дека се принудувани да плаќаат за бесплатни здравствени услуги, а често се соочуваат и со медицинска небрежност и лош третман.⁴

Оваа заложба повикува на обука за вработените во 14 Ромски информативни центри (РИЦ), со основање центри за пристап кон правдата во четири општини на Северна Македонија (Делчево, Прилеп, Шуто Оризари, и Тетово), и подготовка на годишни извештаи за услугите што ги даваат вработените на РИЦ. Според акцискиот план, со РИЦ ќе управуваат ГОи со поддршка од општинските власти. Центрите за пристап кон правдата се осмислени да служат како ресурс за локалните заедници, за информации за нивните законски права во областите како што се образование, здравство, домување и образование, и да им помогне во остварувањето на нивните права.⁵ Важно е тоа дека центрите за пристап кон правдата нудат бесплатна правна помош на припадниците на заедницата, а правниците во центрите за пристап кон правдата типично доаѓаат од самите заедници.⁶ Вклучувањето на Шуто Оризари меѓу општините каде ќе се основа центар за пристап кон правдата вреди да се одбележи, зашто тоа е единствената општина во Северна Македонија (а и во Европа) каде мнозинството се Роми, односно претставуваат речиси 80 проценти од населението на општината.⁷

Заложбата е релевантна за ОВП-вредноста на пристап до информации бидејќи новите РИЦ ќе обезбедуваат за заедниците информации за законските права. Исто така, таа е релевантна за ОВП-вредноста на јавна отчетност, бидејќи се стреми да го подобри пристапот кон правдата за маргинализираните групи. Дополнително, РИЦ ќе се создадат и одржуваат во соработка со мрежа на локални ГО, координирани од ФООМ, што прави заложбата да е релевантна за граѓанското учество. Планираните активности се проверливи и специфични. На пример, тие даваат број на нови РИЦ што ќе бидат основани (четири) и каде, како и бројот на РИЦ каде ќе се одржува обуката за правници

(14). Заложбата, исто така, појаснува дека ФООМ ќе обезбеди три обуки за правниците во РИЦ.

Доколку се спроведе целосно, оваа заложба може значително да го подобри пристапот кон правдата за сиромашните и маргинализираните групи во Северна Македонија. Особено, новоформираните РИЦ и центрите за пристап кон правдата можат да понудат бесплатна правна помош и ресурси за јавноста во четирите општини, навремени и релевантни за нивните специфични правни потреби. Ова е особено важно земји ги предвид претходно споменатите ниски нивоа на свест за законските права, немањето ресурси и честата правна дискриминација со која се соочува ромската заедница во земјата. Обуките на ФООМ може да помогнат да се обезбеди правниците на РИЦ да можат да даваат правнички услуги што покриваат широк спектар предмети и можат да обезбедат долгорочна одржливост на РИЦ и центрите за пристап кон правдата. Пошироко, оваа заложба може да помогне во поддршката на интеграцијата на ромската заедница на Северна Македонија и да се зајакне заштитата на малцинствата во земјата, што може да се посматра како добар пример во регионот на Западен Балкан.

Наредни чекори

IRM препорачува Министерството за труд и социјална политика и граѓанското општество чинители (како ФООМ) да размислат за следново:

- Да продолжат да ги ангажираат и мобилизираат локалните власти и организациите од заедницата за да обезбедат дека правните услуги се вкоренети во заедницата.
- Да ги интегрираат правните услуги и механизмите за разрешување спорови во планирањето и функционирањето на виталните сектори, како што се домувањето, вработувањето и образованието.
- Да се идентификуваат културолошки соодветни начини на испорака на правосудните услуги. Примери за слични заложби во други ОБП-земји има и во Ирска,⁸ Авганистан,⁹ и Бугарија,¹⁰ при што сите таргетираа посебно население на кое му е потребна уникатна поддршка.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020_година_EN.pdf

² European Commission, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf>

³ Ивона Сталевска, Програмски координатор, Фондација Отворено општество - Македонија, преписка со IRM по е-пошта, 10 декември 2019.

⁴ Отворено општество, Програма за јавно здравство, Ромски здравствени права во Македонија, Романија и Србија, <https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/d332970c-fc46-4521-b056-74984b1b94d6/roma-health-rights-macedonia-romania-serbia-20130628.pdf>

⁵ Република Македонија, Министерство за труд и социјална политика во соработка Националниот координатор за декадата и стратегијата за Ромите, Стратегија за Ромите во Република Македонија 2014-2020, стр. 32, available for download at <https://www.rcc.int/romaintegration2020/docs/1/strategy-for-the-roma-2014-2020--former-yugoslav-republic-of-macedonia>

⁶ Ивона Сталевска, Програмски координатор, Фондација Отворено општество - Македонија, преписка со IRM по е-пошта, 10 декември 2019.

⁷ Ал Џезеира, Шутка: Во единствената ромска општина во Македонија, <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2017/04/shutka-life-world-roma-run-municipality-170406133010977.html>

⁸ ОБП, Подобрување на пристапот кон правдата за лица со ограничен капацитет за донесување одлуки во Ирска, <https://www.opengovpartnership.org/stories/improving-access-to-justice-for-individuals-with-limited-decision-making-capacity-in-ireland/>

⁹ Заложба 3 „Основање специјални судови за одговор на насилството против жените”, стр. 24-27, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/10/Afghanistan_Design_Report_2017-2019_EN.pdf

¹⁰ ОБП, Основање специјални судови, <https://www.opengovpartnership.org/stories/establishing-special-courts/>

Тема VII: Климатски промени

7.1. Остварување системски промени преку подобрување на колективното знаење за климатските промени

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Како водечка институција во креирање на политиките за климатски промени, сметаме дека подобрување на транспарентноста и зголемување на видливоста на резултатите, ќе овозможи да се предвиди мешавина на јавни и приватни акции што ќе го олеснат намалувањето на емисиите на стакленички гасови до 36% во 2030г.

Меѓници:

7.1.1 Обезбедување слободен пристап кон ревидираниот национален инвентар на стакленички гасови (податочни низи 1990-2019)

7.1.2 Отворање и редовно ажурирање на податоците од анализите за ублажување на климатските промени

7.1.3 Развој на специфично сценарио што ќе го отслика потенцијалот за ублажување на активностите во приватниот сектор

Почнува: август 2018 година

Завршува: август 2020

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
7.1 Свкупно		✓	✓					✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Во рамки на претходниот акциски план (2016-2018 година), Министерството за животна средина и просторно планирање на Северна Македонија (МЖСПП) спроведе разновидни активности поврзани со климатските промени и спроведувањето на Парискиот договор. МЖСПП организираше консултативни работилници со чинители во подготовка за Вториот биениален извештај за климатски промени, во рамки на Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени (UNFCCC). Македонската академија на науки и уметности објави нови податоци на националниот инвентар на извори на емисии на стакленички гасови (www.klimatskipromeni.mk), во координација со МЖСПП и УНДП. Насоките за софтверот за надзор на емисии беа завршени и доставени до владата за усвојување во јули 2017.²

Заложбата во тековниот акциски план се надградува врз тие заложби да се подобри транспарентноста на податоците за климатските промени. Во трите меѓници спаѓаат и

мерките за обезбедување слободен пристап ревидираните национални инвентари на стакленички гасови и отворените податоци за анализите за ублажување на климатските промени, и да се разработат специфични сценарија за ублажување на активностите во приватниот сектор во поглед на климатските промени. Првиот и вториот меѓник се проверливи, но третиот Меѓник не вели кој ќе биде вклучен во развојот на сценариото.

Заложбата е релевантна за ОВП-вредноста на пристап до информации, затоа што ветува дека ќе даде пристап кон ревидираниот национален инвентар на стакленички гасови и анализите за ублажување на климатските промени. Оваа заложба главно ги продолжува постојните практики на објавување на податоците за емисиите на стакленички гасови. Според владата, оваа заложба се очекува да води до обелоденување на податоците за емисиите на стакленички гасови сè до 2018 година на www.klimatskipromeni.mk. Пред акцискиот план, податоците беа достапни само до 2014 година.³

Наредни чекори

IRM ги повторува препораките од Извештајот за напредокот за третиот акциски план, вклучувајќи:

- Проширување на процесот на консултации меѓу релевантните министерства и ГО за да се усвои национална агенда поврзана со Париската спогодба.
- Проширување на механизмите за да се обезбеди усогласеност со известувањето според Париската спогодба, од страна на компаниите во Северна Македонија.

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² IRM, Република Македонија Периодичен извештај 2016-2018 година, р 74-78, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/11/Macedonia_End-of-Term_Report_2016-2018_EN.pdf

³ Информации дадени на IRM од страна на МИОА во тек на периодот на ревидирање на овој извештај, пред објавувањето, 6 април 2020.

Отворен парламент I: Отчетност

I.1. Јакнење на службите на Собранието за собранието да може да ги исполни зголемените надлежности, преку пополнување на упразнетите работни места и обука на службите

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Подготвување на нови акти за внатрешна организација и систематизација на работни места согласно спроведената функционална анализа и донесување на годишен план за генерички и специјализирани обуки на државните службеници.

Меѓици:

I.1.1 Изготвување нови акти за внатрешна организација и класификација на работните места, во согласност со спроведената Функционална ревизија

I.1.2 Усвојување на годишниот план за генерички и специјализирани обуки на државните службеници

Почнува: јануари 2019

Завршува: декември 2021

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Изворредно
I.1 Свкупно		✓	Unclear					✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Според акцискиот план, Собранието на Северна Македонија има бројни непополнети упразнети работни места и недоволно обучени државни службеници. Ова создаде потреба а се систематизира внатрешната организација на работните места и да се ревидира начинот на кој се обучуваат државните службеници. За да се осврне на овие прашања, оваа заложба повикува на изготвување на нови акти за внатрешна организација и класификација на работните места, во согласност со спроведената функционална ревизија. Таа, исто така, повикува на усвојување на годишен план за обука на државните службеници.

Според Националниот демократски институт, систематизацијата на работните места ќе помогне да се обезбеди дека годишниот план на Собранието и обуката на вработените се разработени на начин што се осврнува на тековните потреби на неговиот персонал. Исто така, годишниот план се стреми и дополнително да ја поддржи независноста на Собранието во смисла на управување и градење на неговите капацитети.²

Онака како што е напишана, оваа заједница не е директно релевантна за трите вредности на ОВП на пристапот до информации, граѓанското учество, и јавната отчетност. Се чини дека новите акти се осмислени за да се користат интерно, во рамки на владата, без да ги обелоденуваат на јавноста информациите што се во посед на владата. Слично, годишниот план за обуки на државните службеници се чини дека е осмислен за интерно користење од страна на владата, за да ја подобри обуката на државните службеници. Иако планираните активности се проверливи, им недостасуваат клучни детали или индикатори на остварувањата. На пример, нејасно е како новите акти ќе се користат за да пополнат работните места во Собранието, или како годишниот план за обука ќе се искорист за подобрување на работата на државните службеници. Земајќи го предвид недостатокот на детали околу тоа како Собранието има намера да ги употребува овие активности за да ги подобри услугите што ги дава, тешко е да се оценат нивните потенцијални ефекти, освен минорните.

Наредни чекори

IRM препорачува подобрување на дизајнот на идни заједници за Собранието со прецизирање на конкретните чекори кои ќе се изведат и очекуваните резултати од имплементацијата. Поконкретно, идните заједници треба или да го подобрат јавниот пристап до информации, да отворат можности за граѓаните да учествуваат во донесувањето одлуки, или да создадат механизми за јавноста да ја држи владата отчетна за нејзините постапки.

¹ Текстовите за сите заједници се скусена верзија на текстот на заједницата. За целосниот текст на заједницата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020_година_EN.pdf

² Александра Цветковска, Национален демократски институт, преписка со IRM по е-пошта, 21 јануари 2020.

1.2. Зголемување на финансиската транспарентност на Собранието на РМ

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Буџетски транспарентна законодавна власт преку буџетска автономија на Собранието, објавување на собранискиот буџет и извештаите за негово извршување во лесно пребарлив и достапен формат. Детализирање на буџетот на шест цифри и објавување на планот за јавни набавки на Собранието

Меѓици:

1.2.1 Објавување на усвоениот бусет на институцијата и завршната сметка на вебсајтот

1.2.2 Усвоени амандмани на Законот за буџети

Почнува: јануари 2019

Завршува: декември 2021

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
1.2 Свкупно		✓	✓						✓		Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Во рамки на оваа заложба, Собранието на Северна Македонија има за цел да го објави усвоениот буџет, билансите на состојба и успех, и планот за набавки на неговиот вебсајт, и to amend Законот за буџети. Пред акцискиот план, Собранието не ги објавуваше буџетските документи, иако имаше законска обврска да објави некои од нив.² Целта на предложените амандмани на Законот за Буџет е да се премине од линиско буџетирање кон програмско буџетирање.³ Според претставник од Националниот демократски институт (НДИ), амандманите на Законот за буџети исто така се стремат да ја подобрат финансиската независност на Собранието и да воведат обврска да се објавуваат полугодишните финансиски извештаи.⁴

Меѓиците се релевантни за ОВП-вредноста of пристапот до информации бидејќи ветуваат дека ќе го олеснат и овозможат пристапот до буџетски информации. Активностите на заложбата се проверливи, иако им недостасуваат детали за опсегот на предложените амандмани.

Свкупно. ако целосно се имплементира како што е напишана, оваа заложба би можела значително да ја подобри буџетската транспарентност. Пред почетокот на акцискиот план, Собранието немаше објавено голем дел важни буџетски документи или планови за набавки. Според НДИ, сегашниот Закон за буџет не обврзува плановите за набавки да бидат објавени на Собранискиот вебсајт, туку само на вебсајтот на Советот за јавни

набавки.⁵ Дополнително, амандманите кон Законот за буџет може да обезбедат правна основа за поголема транспарентност во буџетот може да обезбеди правна основа за поголема транспарентност во фактичките перформанси на буџетот, во споредба со состојбата пред акцискиот план.

Наредни чекори

IRM препорачува Собранието да ги објавува своите буџетски информации во отворени податоци и реупотреблив формат (а не како скенирани документи).

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020 година_EN.pdf

² Дамир Неџири, Вестминстер фондација за демократија, преписка со IRM по е-пошта, 18 јануари 2020.

³ Дамир Неџири, Вестминстер фондација за демократија, преписка со IRM по е-пошта, 18 јануари 2020.

⁴ Александра Цветковска, Национален демократски институт, преписка со IRM по е-пошта, 21 јануари 2020.

⁵ Александра Цветковска, Национален демократски институт, преписка со IRM по е-пошта, 21 јануари 2020.

Отворен парламент II: Подобрена ИКТ Инфраструктура

2.1. Подobar пристап до информации

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Лесно пребарлива интернет страница

Меѓници:

2.1.1 Зголемување на процентот на промоциите на Собраниските настани и активности на социјалните мрежи од 30 на 60%

2.1.2 Изработка на нов вебсајт на Собранието на Република Македонија

Почнува: јануари 2019

Завршува: декември 2021

2.2. Целосно функционален собраниски ТВ канал

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:²

Реформа на собраниски ТВ канал

Меѓници:

2.2.1 Опремено ТВ студио

2.2.2 Дефинирана програмска шема

Почнува: јануари 2019

Завршува: декември 2021

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никакво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
2.1 Better пристапот до информации		✓	✓					✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				
2.2 Fully functional Parliamentary TV channel		✓	✓					✓											

Контекст и цели

Заложбите 2.1 и 2.2 се стремат да ја подобрат инфраструктурата на Собранието на Северна Македонија, ИКТ инфраструктура и видливоста на неговото онлајн присуство. Заложбата 2.1 повикува на изработка на нов вебсајт за Собранието и да се зголеми процентот на промоции на собраниските настани и активности на социјалните мрежи од 30 проценти на 60 проценти. Заложбата 2.2 има за цел да ја подобри репортажата на

парламентарни седници на парламентарниот телевизиски канал преку опремување на ТВ студиото и дефинирање програмска шема.

Вебсајтот на Собранието во моментот дава извесни информации за јавноста, вклучувајќи го текстовите на предлог-законите и распоредите, како и заклучоците од комисииските седници. На пример, достапни се информации за собраниските служби и администрацијата, вклучително основни информации за образованието, вештините, јазиците и претходното искуство на собранискиот персонал.³ Исто така, обезбеден е архивски пристап кон аудио и видео снимките од пленарните седници.⁴ Сепак, сегашниот вебсајт не е прилагоден за лесно користење. Исто така, доколку некој за пратеник се смени членството во комисија, овие информации треба да се сменат рачно на сите места каде се јавуваат. Покрај ова, на вебсајтот му недостига добра функција на пребарување, тој има ограничени информации за пратениците и нивните активности и понуди по отворените податоци.⁵

Во моментот, сите пленарни седници се емитуваат во живо, на телевизискиот канал на Собранието. Ова, исто така, важи и за Комисијата за финансирање и буџет, кога се усвојува буџетот и се дискутира за него, но не и за состаноците на сите други комисии. Најголем дел од времето, снимките од седниците на комисиите се емитуваат одложено, по нивното завршување. Собранискиот телевизиски канал се финансира од Собранието, а со него управува Совет на Собранието, во кој учествуваат пратеници и од владејачките и од опозиционите партии.⁶ Сепак, според претставникот на НДИ, Собранискиот телевизиски канал во моментот нема студио. Досега, Собранието обезбеди само простор во рамки на својата зграда. Тој понатаму ќе се развие во студио со неопходната опрема.⁷

Обете заложби се релевантни за ОВП-вредноста на пристап до информации, зашто се стремат да ја подигнат јавната свест и разбирањето за Собранието и Пратениците. Планираните активности за обете заложби се проверливи и, доколку се имплементираат, можат да направат Собранието да е потранспарентно. На пример, создавањето на нов вебсајт на Собранието со поподробни информации за пратениците и со подобра функција на пребарување може да се осврне на некои од недостатоците на постојниот вебсајт и да го зголеми количеството информации за Собранието што се достапни за јавноста. Исто така, опремувањето на новите телевизиски канали на Собранието и дефинирањето на неговата програмска шема, теоретски може да ја подобри севкупната транспарентност на активностите на Собранието.

Сепак, како што пишува во акцискиот план, на обете заложби им недостига неопходната подробност за да се проценат нивните потенцијални ефекти како повисоки од минорни. На пример, нејасно е точно кои информации ќе станат достапни на новиот вебсајт, и што ќе содржи новата телевизиска програмска шема. Вистинските ефекти од овие активности во голема мерка ќе зависат од тоа како се имплементирани, што е нејасно од описите во акцискиот план.

Наредни чекори

IRM препорачува да се подобри дизајнот на идните заложби така што ќе се специфицираат конкретни чекори што треба да се спроведат, како и посакуваните резултати од имплементацијата. Дополнително, идните заложби треба или да го подобрат јавниот пристап до информациите во посед на владата, да отворат можност за граѓаните да учествуваат во донесувањето одлуки, или да создаде механизми со кои јавноста ќе ја држи владата отчетна.

¹ Текстовите на сите заложби се скратена верзија на текстовите на заложбите. За целосните текстови на заложбите, види Република Северна Македонија, Национален акциски план, 2018 -2020 година,

https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020_година_EN.pdf

² Ibid.

³ Национален демократски институт (НДИ), Data-sharing and civic engagement in the Western Balkans, <https://www.НДИ.org/sites/default/files/2017%20Transparency%20Summary.pdf>

⁴ Ibid.

⁵ Александра Цветковска, Национален демократски институт, преписка со ИРМ по е-пошта, 21 јануари 2020.

⁶ Европски инструмент за човекови права, Унапредување на јавното учество во македонското Собрание, https://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2009/08/Iliina_EN.pdf

⁷ Александра Цветковска, Национален демократски институт, преписка со ИРМ по е-пошта, 21 јануари 2020.

Отворен парламент III: Учество на граѓаните

3.1. Унапредување на учеството на граѓаните во законодавниот и надзорниот процес на Собранието

Текстот на заложбата како што е застапен во акцискиот план:¹

Граѓанско учество во законодавниот процес. Зајакнување на надзорната функција на Собранието и остварување на законодавната функција на Собранието.

Меѓици:

3.1.1 Зголемување на процентот на работни тела кои вклучиле експерти во нивната работа до 30%

3.1.2 Усвоен закон што регулира надзорни расправи

3.1.3 Усвоен план за надзорни расправи

3.1.4 Зголемување на учеството на граѓаните и организациите на граѓанското општество во седниците на работните тела и до 70%

Почнува: јануари 2019

Завршува: декември 2021

Преглед на заложбата	Проверливост		ОВП вредност Релевантност (како што е напишана)				Потенцијално влијание				Оствареност				Дали ја отвори Владата?				
	Не е доволно специфична за да биде проверлива	Доволно специфична за да биде проверлива	Пристап до информации	Граѓанско учество	Јавна отчетност	Технологија и иновации за транспарентност и отчетност	Никаво	Минорно	Умерено	Трансформативно	Незапочнато	Ограничено	Значително	Целосно	Влошено	Не е сменето	Маргинално	Огромно	Извонредно
3.1 Свкупно		✓	✓	✓				✓			Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				Се оценува на крајот на циклусот на акцискиот план				

Контекст и цели

Оваа заложба се стреми да го подобри учеството на јавноста во работата Собранието на Северна Македонија, и да ја зајакне улогата на јавноста во законодавниот процес општо. Поконкретно, заложбата повикува на зголемување на процентот на комисиите (работни тела) кои користат експерти, усвојување на акти за регулирање на надзорните расправи, усвојување план за надзорни расправи, и зголемување на учеството на граѓаните и граѓанското општество на седници на работните тела.

Според претставник од Националниот демократски институт (НДИ), иако сегашниот Деловник на Собранието дозволува користење експерти во нивното работење и на јавните седници, во практика, користењето на експерти е неконзистентно во различните комисији.² Понатаму, иако собраниските комисији одржуваат јавни надзорни расправи, овој процес не е добро регулиран, а владините претставници не се обврзани да се појават кога се одржуваат јавни расправи. Јавните расправи се важни, зашто во моментот тие се единствениот начин за граѓаните и граѓанското општество да се

вклучат во надзорните функции на Собранието. Оттука, Меѓниците 3.1.2 и 3.1.3 се стремат на комисиите да им го олеснат организирање јавни расправи и да ја намалат можноста од политичко влијание врз комисиите преку неодржувањето јавни расправи. Меѓникот 3.1.4 се стреми да го зголеми процентот на учество на граѓаните и граѓанското општество во седниците на комисиите „и до 70 проценти“, иако е нејасно како Собранието во моментот го мери тоа учество.

Оваа заложба е релевантна за ОВП-вредноста на пристапот до информации бидејќи таа планира да го направи собранискиот надзор потранспарентен, со тоа што подобро ќе ги регулира јавните расправи. Исто така, таа е релевантна за ОВП-вредноста на граѓанското учество, бидејќи се стреми да ја зголеми вклученоста на граѓаните и граѓанското општество во комисииските седници. Предложените активности се проверливи, но заложбата не дава подробности за актите и планот за надзорни расправи, ниту пак ги обезбедува појдовните (baseline) проценти за користењето експерти во комисиите и учеството на граѓаните и граѓанското општество на комисииските седници.

Потенцијалните ефекти од овие активности во голема мерка зависат од тоа како тие се спроведуваат, зашто содржината на планот за комисииските расправи и идната улога на граѓаните и граѓанското општество во комисииските седници не се специфицирани во акцискиот план. Дополнително, нејасно е дали новата регулатива за јавни расправи на собраниските комисии ќе ги обврзува владините функционери да присуствуваат на нив, што е важно, земјаќи предвид дека целта на оваа регулатива е да ја намали можноста за политички притисок врз активностите на комисиите.

Наредни чекори

IRM го препорачува следното:

- Секоја собраниска комисија би можела да основа постојана експертска група што се консултира веднаш штом нацрт-закон ќе се регистрира во парламентот (а многу порано, во фаза пред изготвување на нацртот, во случај на закони иницирани во Собранието, а не во министерствата). Експертските групи би можеле да се состојат од независни експерти (академици, правници, аналитичари), ГО кои работат во полето на фокусот на комисијата и други релевантни чинители. Експертските групи треба да имаат јасни, отворени критериуми за членство и да канат учесници на ротациона основа, како и учесници кои можат да се приклучат во ревидирањето на специфични нацрт-закони.
- Собраниските комисии би можеле да даваат повратни информации на учесниците, околу тоа кои предложени амандмани биле усвоени и кои не, и кои индивидуи или организации ги предложиле
- Да даваат благовремени известувања за состаноци и рокови за предложените коментари и амандмани, воедно директно на заинтересираните страни и на членови на експертската група, и вебсајтот на парламентот

¹ Текстовите за сите заложби се скусена верзија на текстот на заложбата. За целосниот текст на заложбата, види Национален акциски план на Република Северна Македонија, 2018 - 2020 година, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/09/Macedonia_Action-Plan_2018-2020_година_EN.pdf

² Александра Цветковска, Национален демократски институт, преписка со IRM по е-пошта, 21 јануари 2020.

V. Генерални препораки

Ова поглавје се стреми да го поткрепи со информации изготвувањето на наредниот акциски план и да се насочува имплементација на тековниот акциски план. Поделено е на два дела: 1) IRM клучни препораки за подобрување на процесот и акциските планови за ОБП во земјата или ентитетот и, 2) оценка како владата се одзиваше на претходните IRM клучни препораки.

5.1 Препораки на IRM

Да се создаде формален мултичинителски форум со јасни правила и процедури и транспарентен процес на селекција на членовите

Северна Македонија вложи значителни напори да ги вклучи различните владини и невладини чинители во процесот на кокреирање на нејзините претходни и тековни акциски планови. За и дополнително да се подобри процесот за наредниот акциски план, IRM препорачува создавање формален мултичинителски форум (МЧФ). МЧФ може да помогне да обезбеди дека посилно се слуша зборот на граѓанското општество во идните процеси на кокреација, вклучително и во финалниот делокруг на акцискиот план. Процесот на селекција на членовите на МЧФ треба да биде транспарентен, со користење јасни и праведни критериуми, како за владата, така и за невладините (граѓанското општество). Исто така, Северна Македонија треба да ги следи Насоките на ОБП за кокреирање и учество, кога го развива својот МЧФ.¹

Да се приоритизираат помал број заложби, а да се подобри дизајнот на заложбата

Четвртиот акциски план на Северна Македонија има помал број заложби во споредба со третиот план и вклучува поразновиден спектар на државни органи што ги спроведуваат (како што е Собранието). Сепак, идните акциски планови би можеле да имаат полза од приоритизирање помалку, поамбициозни заложби околу клучните области на политиките. Дополнително, дизајнот на заложбите на Северна Македонија би можел и дополнително да се подобри во идните акциски планови. Неколку заложби во тековниот план не ги идентификуваат јасно посакуваните резултати или промените во релевантната област на политиките, што прави да е тешко да се процени нивниот потенцијал да ги подобрат практиките на владите. Заложбите во идните акциски планови треба јасно да посочат кои конкретни исходи се очекуваат преку имплементацијата и како планираните активности ќе ги сменат постојните практики. Тие треба, исто така, поексплицитно и поконкретно да комуницираат за посакуваните промени, во смисла на ефекти врз корисниците. Особено, идните заложби за отворен парламент би имале полза од гореспоменатите подобрувањата на нивниот дизајн, и заложбите за отворен парламент во идните акциски планови, Собранието треба да се фокусира врз заложбите што директно ќе водат до промените во отворената влада. Специфично, заложбите би можеле директно или да го подобрат јавниот пристап до информациите чиј имател е владата, да отворат можности за граѓаните да учествуваат во донесувањето одлуки, или да создаде механизми за јавноста да ја држи владата отчетна.

Да се размисли за мерки за обелоденување на бенефицијарно сопствеништво на јавните договори

Оваа препорака се пренесува од Извештајот на IRM за напредокот за третиот акциски план на Северна Македонија. IRM препорачува наредниот акциски план да содржи заложба за бенефицијарно сопствеништво во сферата на јавни договори за кои

државата врши аукции со државни пари. Конкретно, IRМ препорачува вклучување заложба за активности за развивање на отворен, јавен регистар на крајните бенефицијарни сопственици и акционери на компаниите што поднесуваат понуди за договори за испорака на јавни услуги.

Да се размисли за подобрување на јавните консултации кога се изготвува законодавство

Северна Македонија истражува подобрувања во граѓанскиот простор последниве години. Како што е набележано во Индексот за одржливост на граѓанското општество за 2018 година, владата активно го вклучи придонесот на ГО во разновидни политики, стратегии и закони, вклучувајќи го Законот за јавни набавки и Законот за спречување на корупција конфликт на интереси.² Владата би можела да продолжи со подобрување на јавните консултации кога изготвува закони, особено клучното антикорупциско законодавство или регулативи коишто се директно поврзани со преговарачкиот процес на ЕУ.

Продолжување на напорите за подобрување на пристапот кон правдата преку консултации со локални заедници

Четвртиот акциски план на Северна Македонија вклучува две амбициозни заложби за подобрување на пристапот кон правдата во државата (6.1 и 6.2). Овие заложби се фокусираат на зајакнување на правната рамка и пристапот до информации за правна помош (6.1) како и подобрување на пристапот кон правната помош за маргинализирани и ранливи заедници (6.2). Северна Македонија би можела да ги продолжи и прошири овие позитивни напори во доменот на пристапот кон правдата во идните акциски планови, со особен фокус на консултирање со локалните заедници. На пример, кога се изготвува и спроведува Националниот план според Заложбата 6.1, Министерството за правда би можела да спроведе широка консултација со владата и невладините чинители, експерти, и претставници на клучните корисници. Дополнително, Министерството за труд и социјална политика би можело да се осигура дека правните и параправни услуги се вкоренети во заедницата преку интегрирање механизми за решавање на спорови во планирањето и работата на суштествените сектори како што се домување, вработување, и образование.

Продолжување на напорите околу отворените податоци, надградувајќи се на примерот на порталот Отворени финансии

Отворените податоци и натаму се важен фокус во Акциските планови за ОВП на Северна Македонија. Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) во моментот ја имплементира неговата Стратегија за Отворени Податоци (2018 - 2020 година), која вклучува и чекори да олесни поголем пристап до податоци и да се подобри т опкружувањето околу отворените податоци во земјата.³ Голем чекор во оваа стратегија беше создавањето на нов владин портал за отворени податоци кој (додека се пишува овој извештај) содржи 224 податочни сетови од 50 јавни институции и 27 каталози.⁴ Заложбата 4.1 во тековниот акциски план главно се стреми да отвори и каталогизира повеќе податочни сетови од јавни институции на порталот за отворените податоци. IRМ препорачува продолжување на ширењето на бројот на јавни институции кои ги објавуваат своите податоци на овој портал. МИОА би можело исто да размисли за ангажирање на крајните корисници за подобро да ги идентификуваат податочните сетови за порталот за отворените податоци.

Истовремено, според Заложбата 3.1 во тековниот акциски план, Министерството за финансии презеде трансформативен чекор за подобрување буџетската транспарентност на национални и локални нивоа преку порталот “Отворени финансии”. Овој портал

Отворени финансии би можел да им даде амбициозен и иновативен урнек на други министерства на Северна Македонија за употреба при објавување други приоритетни податоци што ги држат, особено за образецот за имотни состојби

Табела 5.1: Пет клучни препораки

1	Да се создаде формален мултичинителски форум со јасни правила и процедури и транспарентен процес на селекција на членовите
2	Да се размисли за мерки за обелоденување на бенефицијарното сопствеништво во јавните договори
3	Да се подобрат јавните консултации кога се изготвува законодавство
4	Да се продолжи со напорите да се подобри пристапот кон правдата преку консултации со локалните заедници
5	Да продолжат напорите околу отворените податоци, надградувајќи се на примерот на порталот Отворени финансии

5.2 Одзив на претходните клучни препораки на IRM

Табела 5.2: Previous Извештај на IRM Key Препораки

	Препорака	Одговорено?	Интегрирано во тековниот акциски план?
1	Да се зајакне процесот на развој на акцискиот план	X	✓
2	Да се подобри Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер	X	X
3	Да се зајакне правната рамка за укажувачи и да се разработат институционални механизми за поделотворна заштита на укажувачите	X	X
4	Да се подобри буџетската транспарентност преку исполнување на стандардите на Иницијативата за отворен буџет	X	✓
5	Да се воведи заложба за обелоденување на бенефицијарното сопствеништво кај јавните договори	X	X

Од петте Клучни препораки од Извештајот за напредокот за третиот акциски план на Северна Македонија, на IRM за 2016-2017 година, владата одговори на два. Четвртиот акциски план се координира со разновидни невладини и се намалува бројот на заложби од 34 во претходниот план на 23 во тековниот план. Процесот на кокреација вклучи разновидни владини и невладини чинители, и Собранието на Северна Македонија carried out a separate co-creation процес for заложбите за отворен парламент. The recommendation to improve буџетската транспарентност was addressed by Заложбата 3.1 (Отворену финансии portal) како и Заложбата 1.2 from Акциски план за отворен парламент, which се стреми да го подобри буџетската транспарентност of Собранието.

Препораките да се подобри Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, да се зајакне правната рамка околу укажувачите и да се воведи заложба да се обелодени бенефицијарното сопствеништво во јавните договори не беа прифатени.

-
- ¹ ОБП Participation & Co-Creation Standards, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/07/ОБП_Participation-Cocreation-Standards20170207.pdf
- ² 2018 година Civil society organizations sustainability index North Macedonia, http://www.balkancsd.net/novo/wp-content/uploads/2019/11/2018_година-CSO-SustainabilityIndex-N.Macedonia.pdf
- ³ Data.gov.mk, Open data strategy (2018 година-2020), http://mioa.gov.mk/sites/default/files/pbl_files/documents/strategies/open_data_strategy_en.pdf
- ⁴ Data.gov.mk, <http://www.otvorenipodatoci.gov.mk/en/>

VI. Методологија и извори

Извештаите на IRM се напишани од известители за секоја земја или ентитет што учествува во ОБП. Сите Извештаи на IRM минуваат низ процес на контрола на квалитетот за да се осигура дека се применети највисоките стандарди на истражување и внимателност (due diligence).

Анализата на напредокот околу акциските планови за ОБП е комбинација на интервјуа, истражување податоци, набљудување и повратни информации од невладините чинители. Извештајот на IRM се гради врз основа на доказите достапни во репозиториумот на ОБП на Северна Македонија, вебсајтот, наодите во извештаите за самопроценка на владата, и сите други оценски на процесот и напредокот изготвени од граѓанското општество, приватниот сектор, или меѓународните организации. На почетокот на секој циклус за известување, персоналот на IRM споделува план за истражување со властите, со што се отвора седумдневен период за коментари или повратни информации во однос на предложениот пристап за истражување.

Секој истражувач на IRM врши интервјуа со чинителите, за да обезбеди дека има точен приказ на настаните. Имајќи ги предвид буџетските и календарските органичувања, IRM не може да ги консултира сите чинители или да ги посети локациите на имплементација. Некои од контекстите бараат анонимност на испитаниците, а IRM го ревидира правото да ги отстрани личните информации за идентификација за овие учесници. Поради неопходните органичувања на методата, IRM силно охраува коментари во тек на периодот на ревидирање пред објавувањето, за секој извештај.

Секој извештај поминува низ процес на контрола на квалитетот што вклучува внатрешна ревизија од страна на персоналот на IRM и панелот меѓународни експерти на IEP (International Experts Panel, IEP). Секој извештај, исто така, минува и низ надворешна ревизија кога властите и граѓанското општество се поканети да дадат коментари на содржината на нацрт-извештајот на IRM.

Овој процес на ревидирање, вклучувајќи ја процедурата за вградување на добиените коментари, е отсликан со поголема подробност во Делот III од Прирачникот за процедурите.¹

Интервјуа и придонес на чинителите

Персоналот на IRM го напиша овој извештај, по насоките од IEP. Наодите во извештајот во голема мерка се потпираат на канцелариско истражување. Меѓу главните извори на информации консултирани за извештајот се Европската Комисија, Freedom House, Истражувањето за отворен буџет на Меѓународното буџетско партнерство, и наодите на IRM од претходните акциски планови за ОБП на Северна Македонија. За надополнување на наодите од канцелариското истражување и за подобро да се оценат заложбите од акцискиот план и процесот на кокреирањето, IRM по е-пошта контактираше со водечките агенции што ја спроведуваат секоја од заложбите наведени во акцискиот план, како и неколку клучни чинители од невладиното/граѓанското општество. IRM добри одговори од следниве чинители:

Влада на Република Северна Македонија

- Горан Мојаноски, – Сектор за финансиски систем, Министерството за финансии, 19 ноември 2019.
- Цвета Трајковска, Заменик координатор, Комисија за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер, (КОМСПИ), 21 ноември 2019.

- Адем Чучуљ, Секретаријат на Државната комисија за превенција на корупцијата, 4 декември 2019.

Невладино и граѓанското општество:

- Дарко Антиќ, Координатор за мониторинг и анализа на буџетот, Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените, 6 декември 2019.
- Ивона Сталевска, програмски координатор, Фондација отворено општество Македонија, 10 декември 2019.
- Дамир Неџири, Претставник за земјата - Северна Македонија, Фондација за демократија на Вестминстер, 18 јануари 2020.
- Александра Цветковска, Виш програмски раководител, Национален демократски институт – Северна Македонија, 20 јануари 2020.
- Илина Мангова, Програмски директор, Меѓународен републикански институт, 23 јануари 2019.

За Независниот механизам за известување

Независниот механизам за известување (IRM) е клучно средство преку кое сите чинители можат да го следат напредокот на ОВП во земјите и ентитетите – учеснички. Меѓународниот експертски панел (IEP) ја надгледува контролата на квалитетот за секој извештај. IEP е сочинет од експерти за транспарентност, учество, отчетност, и истражувачки методи за општествените науки.

Моментни членови на Меѓународниот панел на експерти се

- César Cruz-Rubio
- Mary Francoli
- Brendan Halloran
- Jeff Lovitt
- Fredline M'Cormack-Hale
- Showers Mawowa
- Juanita Olaya
- Quentin Reed
- Rick Snell
- Jean-Patrick Villeneuve

Малиот персонал со седиште во Вашингтон, се грижи за извештаите во тек на процесот на IRM во тесна координација со истражувачите. Прашањата и коментарите околу овој извештај може да се насочат до персоналот на irm@opengovpartnership.org.

¹ IRM Прирачник за процедурите, V.3, <https://www.opengovpartnership.org/documents/irm-procedures-manual>

Анекс I. Преглед на остварувањата на Северна Македонија во тек на разработката на акцискиот план

Клуч:

Зелено = ги исполнува стандардите

Жолто = во тек (преземени се чекори за да се исполни стандардот, но стандардот не е исполнет)

Црвено = Нема докази за делување

Мултичинителски форум	
1а. Форумот е основан: Постои форум што го надзира ОВП процесот	Жолто
1б. Редовност: Форумот се среќава најмалку еднаш квартално, лично или далечински	Жолто
1с. Колаборативна разработка на мандатот: Членовите на форумот заеднички го развиваат неговиот делокруг, членство и управувачка структура.	Жолто
1д. Мандатот е јавен: Информациите за делокругот, членството и управувачката структура на форумот се достапни на вебсајтот/страницата на ОВП.	Жолто
2а. Мултичинителски: Форумот вклучува и владини и невладини претставници	Green
2б. Паритетност: Форумот вклучува еднаков број владини и невладини претставници	Green
2с. Транспарентна селекција: Невладините членови на форумот се одбрани преку фер и транспарентен процес.	Жолто
2д. Владата е претставена на високо ниво: Форумот вклучува претставници на владата од високо ниво, со овластувања за донесување одлуки	Жолто
3д. Отвореност: Форумот прифаќа придонес и претставеност во процесот на акцискиот план од кои и да е чинители на граѓанското општество или други чинители надвор од форумот	Green
3е. Учество на далечина: Има можности за учество на далечина барем на некои состаноци и настани	Жолто
3ф. Записник: ОВП форумот проактивно комуницира и известува за своите одлуки, активности и резултати, до поширокиот круг чинители од владата и граѓанското општество	Црвено

Клуч:

Зелено = ги исполнува стандардите

Жолто = во тек (преземени се чекори за да се исполни стандардот, но стандардот не е исполнет)

Црвено = Нема докази за делување

Развој на акцискиот план	
4а. Транспарентност на процесот: Постои национален вебсајт за ОВП (или вебстраница за ОВП или вебсајт на владата) каде проактивно се објавуваат информациите за сите аспекти на националниот ОВП процес.	Жолто
4б. Документација однапред: Форумот однапред споделува информации за ОВП со чинителите, за да гарантира дека тие се информирани и подготвени да учествуваат во сите фази на процесот.	Green
4с. Подигање на свеста: Форумот спроведува активности за контакти со заедницата и за подигање на свеста, со релевантните чинители, за да ги информира за ОВП процесот.	Green
4д. Канали за комуникација: Владата ја потпомага директната комуникација со чинителите за да одговори на прашањата од процесот на акцискиот план, особено во тек на времињата на интензивна ОВП активност.	Green
4е. Образложен одговор: The мултичинителски форум го објавува своето образложение зад одлуките што ги донесува и одговара на главните категории јавни коментари.	Жолто
5а. Репозиториум: Владата прибира и објавува репозиториум на документи на националниот вебсајт/веб страница за ОВП. Што дава историска документација и пристап до сите документи поврзани со националниот ОВП процес, вклучувајќи (но не ограничувајќи се само на) документи од консултациите, Национални акциски планови, самопроценки на владата, извештаи на IRM и документација во поддршка на имплементацијата на заложбите (на пример, линкови до бази на податоци, докази од состаноци, публикации)	Жолто

Уредничка забелешка: Доколку земјата ги „исполнува“ сите шест стандарди со мрсни букви, IRM ќе го препознае процесот на земјата како Процес со ѕвездичка.